

„ANALIZA ZAPOTRZEBOWANIA NA USŁUGI EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ NA OBSZARZE WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO ”

Dokument opracowany na potrzeby realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020

Kielce, styczeń 2017

Obserwatorium
Rozwoju Regionalnego
Departament Polityki
Regionalnej
Urząd Marszałkowski
Województwa
Świętokrzyskiego

Spis treści

WSTĘP.....	3
I. UWARUNKOWANIA WEWNĄTRZREGIONALNE PLACÓWEK WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO USTALONEJ PRZEZ SAMORZĄD GMINNY SIECI PRZEDSZKOLNEJ ORAZ DZIAŁANIA NA RZECZ KSZTAŁTOWANIA I ROZWIJANIA WŚRÓD DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM POSTAW I KOMPETENCJI KLUCZOWYCH, NIEZBĘDNYCH NA RYNKU PRACY W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH	6
II. „ANALIZA UWARUNKOWAŃ WEWNĄTRZREGIONALNYCH (LOKALNYCH I PONADLOKALNYCH), PRZEPROWADZONA NA PODSTAWIE M.IN.: STOPNIA UPOWSZECHNIENIA WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, UWARUNKOWAŃ EKONOMICZNO-SPOŁECZNYCH, ZRÓŻNICOWAŃ PRZESTRZENNYCH W DOSTĘPIE DO WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, POPYTU NA MIEJSCA W OŚRODKACH WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, POTENCJAŁU I PROGNOZ DEMOGRAFICZNYCH, USTALONEJ PRZEZ SAMORZĄD GMINNY SIECI PRZEDSZKOLNEJ OBEJMUJĄCEJ OBSZAR WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO JAK RÓWNIEŻ Z WYODRĘBNINIEM DANYCH DOTYCZĄCYCH „OSI” ORAZ W RAMACH „KOF” (REALIZACJA DLA „ZIT”)”	15
WSKAŹNIK UPZEDSZKOLNIENIA W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM	25
WSKAŹNIK UPZEDSZKOLNIENIA Z WYODRĘBNINIEM DANYCH DOTYCZĄCYCH OSI (OBSZARÓW O NAJGORSZYM DOSTĘPIE DO USŁUG)	26
WSKAŹNIK UPZEDSZKOLNIENIA Z WYODRĘBNINIEM DANYCH DOTYCZĄCYCH KIELECKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO	27
III. „ANALIZA OBEJMUJĄCA DZIAŁANIA NA RZECZ KSZTAŁTOWANIA I ROZWIJANIA WŚRÓD DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM POSTAW I KOMPETENCJI KLUCZOWYCH, NIEZBĘDNYCH NA RYNKU PRACY”	32
WNIOSKI	46
SPIS TABEL	48
BIBLIOGRAFIA	50

WSTĘP

Wiele istotnych zmian rozwojowych w życiu każdego człowieka przypada na okres wczesnoszkolny. Dziecko niejednokrotnie po raz pierwszy w życiu styka się z pierwszymi obowiązkami związanymi z systematycznym uczeniem się. Od strony aktywności poznawczej dziecka, to przejście od zależności od dorosłego/rodzica do osiągania stopniowej samodzielności poznawczej. Dla nauczyciela to zadanie włączania w proces wspierania rozwoju dziecka ukierunkowanych działań edukacyjnych, których celem jest nabycie przez dziecko umiejętności istotnych z punktu widzenia jego dalszej kariery edukacyjnej.¹ Ułatwienie dziecku nabywania umiejętności czytania, pisania, czy rozwijania myślenia wraz z nabywaniem podstawowych pojęć matematycznych i przyrodniczych to trudne zadanie. Edukacja wczesnoszkolna podejmuje również zadanie wspierania rozwoju dziecka w głównych zakresach, uwzględniając w sformułowanych celach podstawowe sfery jego dorastania. Zatem wychowanie przedszkolne odgrywa znaczącą rolę w życiu małego człowieka przekładając się na jego późniejszy rozwój. Zdecydowana większość wrodzonych predyspozycji rozwija się intensywnie właśnie w wieku przedszkolnym. Intensyfikacja rozwoju możliwości intelektualnych człowieka, w tym jego zdolności do uczenia się przynosi najlepsze efekty właśnie w tym okresie. Jest to także najlepszy okres na zapobieganie ewentualnym trudnościom w nauce – niwelowanie dysharmonii rozwojowych, terapię zaburzeń, wyrównywanie zaniechań środowiskowych. Umiejętności, które małe dzieci wynoszą z przedszkola, procentują w szkole lepszymi wynikami w nauce, a w dorosłym życiu lepszym funkcjonowaniem społecznym i zawodowym. Zapewnienie lepszego dostępu najmłodszych dzieci do edukacji to najskuteczniejszy sposób na wyrównywanie szans edukacyjnych. Dlatego tak ważne jest inwestowanie w edukację małych dzieci.

Wychowaniem przedszkolnym w Polsce objęte są dzieci w wieku 3-6 lat. W dniu 29 grudnia 2015 roku Parlament Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił ustawę o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 35). Najważniejsze zmiany w ustawie dotyczą:²

- obowiązku szkolnego dziecka od 7. roku życia,
- prawa do rozpoczęcia edukacji szkolnej dziecka od 6. roku życia,
- obowiązku przedszkolnego dla dziecka 6-letniego,
- prawa dziecka w wieku od 3. do 5. roku życia do korzystania z wychowania przedszkolnego.
- Obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat.
- Dziecko 6-letnie będzie miało prawo do rozpoczęcia nauki w klasie pierwszej szkoły podstawowej, o ile korzystało z wychowania przedszkolnego w roku szkolnym poprzedzającym rok szkolny, w którym ma rozpocząć naukę w klasie pierwszej.
- Rodzice mogą zapisać do klasy pierwszej dziecko 6-letnie, które nie uczęszczało do przedszkola. Muszą jednak uzyskać opinię o możliwości rozpoczęcia przez dziecko nauki w szkole wydaną przez publiczną lub niepubliczną poradnię psychologiczno-pedagogiczną.
- Na wniosek rodziców – złożony do końca marca 2016 r. – w roku szkolnym 2016/2017 naukę w klasach odpowiednio pierwszej i drugiej mogą kontynuować dzieci:
– urodzone w 2009 r., które w roku szkolnym 2015/2016 rozpoczęły naukę w klasie pierwszej,

¹ Murawska B.: „Edukacja wczesnoszkolna”, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, 2014 r.

² Ministerstwo Edukacji Narodowej: „Poradnik dla rodziców Wychowanie przedszkolne i edukacja szkolna dziecka sześciolatniego i siedmioletniego”, Warszawa.

– urodzone w I połowie 2008 r., które w roku szkolnym 2015/2016 uczęszczają do klasy drugiej szkoły podstawowej.

- Dzieciom, które mają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, można odroczyć obowiązek szkolny, jednak nie dłużej niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 9 lat. W tym przypadku dziecko kontynuuje przygotowanie przedszkolne.

Według nowych przepisów od 1 września 2016 r. wychowanie przedszkolne obejmie dzieci od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat. Także wszystkie dzieci 6-letnie oraz wszystkie chętne dzieci 5-letnie i 4-letnie mają mieć zapewnione miejsce realizacji wychowania przedszkolnego. Natomiast od 1 września 2017 roku gmina będzie zobowiązana do zapewnienia miejsca realizacji wychowania przedszkolnego każdemu dziecku 3-letniemu. Dziecko w wieku 6 lat ma obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w przedszkolu, oddziale przedszkolnym przy szkole podstawowej lub w innej formie wychowania przedszkolnego. Wychowanie przedszkolne jest realizowane nie tylko w przedszkolach, ale również w punktach przedszkolnych, zespołach wychowania przedszkolnego, a do 31 sierpnia 2019 r. w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych. Sieć publicznych przedszkoli ustala rada gminy. W przypadkach uzasadnionych warunkami demograficznymi i geograficznymi może uzupełnić sieć publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych o inne formy wychowania przedszkolnego.³

W związku ze zmianami we wspomnianej ustawie i związanym z nimi przewidywanym wzrostem liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego, z Poddziałania 8.3.1 „Upowszechnianie i wzrost jakości edukacji przedszkolnej” został ogłoszony nowy konkurs, co było głównym powodem sporządzenia niniejszych analiz.

Oprócz podstawy programowej zagwarantowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w placówkach wychowania przedszkolnego realizowane są również zajęcia dodatkowe, wykraczające poza ofertę programową. Działania na rzecz kształtowania i rozwijania wśród dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej są często organizowane z indywidualnych inicjatyw kadry nauczycielskiej przy pomocy ogólnodostępnych środków współfinansujących.

Istotnym skutkiem wykorzystania funduszy UE na realizację zadań z zakresu edukacji i opieki przedszkolnej, na który zwraca uwagę wielu samorządowców jest skłonienie urzędów i jednostek im podległych do rozszerzenia zarówno oferty zajęciowej (nowe typy zajęć, wydłużanie i uelastycznianie godzin pracy placówek), jak i współpracy z różnego typu podmiotami zewnętrznymi, np. organizacjami pozarządowymi. Bez wątpienia dostępność funduszy europejskich działa stymulująco na rozwój infrastruktury przedszkolnej, uzupełnianie sieci placówek i różnicowanie ich oferty. Często zmiana jakościowa jest na tyle radykalna, że trudno wyobrazić sobie możliwość powrotu do stanu wyjściowego, a ewentualne ograniczenie oferty po zakończeniu zewnętrznego dofinansowania skutkowałoby sprzeciwem ze strony społeczności lokalnej. Wówczas pojawia się konieczność utrzymania tego samego bądź zbliżonego poziomu usług z własnych środków

---

³ Ministerstwo Edukacji Narodowej: „Poradnik dla rodziców Wychowanie przedszkolne i edukacja szkolna dziecka sześciolatniego i siedmioletniego”, Warszawa.

budżetowych. Niemniej jednak, zmiana wywołana przez fundusze unijne wydaje się więc nieodwracalna, choć postawy władz samorządowych wobec zadań na przyszłość są zróżnicowane.

Z perspektywy samorządowców istotnym problemem jest także nierówne traktowanie placówek niepublicznych i publicznych. Z jednej strony placówki niepubliczne są poszkodowane w wymiarze finansowym, otrzymując jedynie 75% kosztów utrzymania dziecka w przedszkolu niepublicznym. Z drugiej – nie muszą spełniać wielu restrykcyjnych regulacji, którymi obwarowane jest funkcjonowanie placówek publicznych. Ta „nierówność” przedszkoli wobec prawa skłania niektóre z samorządów do daleko idących zmian w strukturze własnościowej placówek na swoim terenie. Przekształcanie przedszkoli publicznych w niepubliczne, mimo że wciąż nie następuje często, jest przeważnie spowodowane właśnie chęcią „ominięcia” wielu restrykcyjnych przepisów i zaoszczędzenia środków w budżecie. Częściej aniżeli na przekształcenie własnej placówki w niepubliczną samorządy decydują się na skłanianie podmiotów niepublicznych do otwierania nowych placówek. Pozwala to rozszerzyć ofertę (liczbę miejsc w przedszkolach) w gminie, jednocześnie nie narażając gminy na negatywnie postrzegany i stosunkowo kosztowny proces przekształcenia⁴.

Reasumując inwestycje we wczesnoszkolne programy nauczania to inwestycje w przyszłość dzieci i nie należy na tym oszczędzać. Dobrze zbudowana podstawa programowa lub umiejętność dostosowania charakteru zajęć do potrzeb przyszłego rynku pracy będzie procentowała w przyszłości niskim poziomem bezrobocia, jak i nowoczesnym i zarazem konkurencyjnym rynkiem pracy, a dobre przygotowanie wczesnoszkolne pozwoli na szybkie zaspokojenie wymagań przyszłych pracodawców.

---

⁴ Swianiewicz P.: „Edukacja przedszkolna”, Wydawnictwo ICM, Warszawa, 2012 r.

I. UWARUNKOWANIA WEWNĄTRZREGIONALNE PLACÓWEK WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO USTALONEJ PRZEZ SAMORZĄD GMINNY SIECI PRZEDSZKOLNEJ ORAZ DZIAŁANIA NA RZECZ KSZTAŁTOWANIA I ROZWIJANIA WŚRÓD DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM POSTAW I KOMPETENCJI KLUCZOWYCH, NIEZBĘDNYCH NA RYNKU PRACY W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH

Rola edukacji przedszkolnej w budowaniu kapitału społecznego, w tym kształtowania i rozwijania wśród dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy, takich jak kreatywność i innowacyjność, jak również umiejętności pracy zespołowej, została zaakcentowana w dokumentach strategicznych na szczeblu unijnym, krajowym, jak też regionalnym. Jednym z takich dokumentów jest **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030, w Celu 3. Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki.**⁵ Aby zrealizować ten cel, niezbędne jest unowocześnienie i poprawa jakości edukacji, oraz dopasowanie edukacji do potrzeb zmieniającej się gospodarki i społeczeństwa. W Celu tym zwrócono uwagę na zapewnienie powszechnego dostępu i wysokiej jakości opieki oraz edukacji w przedszkolach i szkołach wszystkich poziomów i typów, oraz zorientowanie ich na pobudzanie kreatywności dzieci, młodzieży i dorosłych, i przygotowanie do uczenia się przez całe życie. Zauważono, że należy lepiej wykorzystać indywidualne i publiczne inwestycje w edukację wzmacniając kształcenie kluczowych kompetencji, wdrażając model kształcenia zawodowego opartego na uczeniu się praktycznym i na elastycznych ścieżkach uczenia się, tworząc ofertę atrakcyjnych studiów o profilu praktycznym i podnosząc ich jakości, oraz wzmacniając wagę studiów I stopnia tak, aby służyło to poprawie transferu edukacja –rynek pracy w całym okresie realizacji Strategii. W **Kierunku interwencji dot. Stworzenia powszechnie dostępnej oferty wczesnej edukacji i opieki wysokiej jakości, nastawionej na wspomaganie rodziców wychowujących dzieci w wieku 0-5 lat (DSRK 2030) zawarto:**⁶

- Przyjęcie zintegrowanego podejścia do wczesnej edukacji i opieki: system powinien pełnić zarówno funkcję opiekuńczą (ułatwiać rodzicom aktywność zawodową) jak i edukacyjną i obejmować całe spektrum wieku od 0 do 5 lat);
- Tworzenie nowych miejsc wczesnej edukacji oraz opieki instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej dla dzieci w wieku 0 –5 lat przede wszystkim na terenach wiejskich i w małych miasteczkach;
- Zapewnienie różnorodności form wczesnej edukacji i opieki z zagwarantowaniem wysokiej jakości tych form, stosownie do potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci w wieku 0-5 lat (realizowanie takich zadań przez samorządy terytorialne musi być powiązane z przyznaniem środków na te działania);

⁵ Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji: „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju”, Warszawa 2013 r.

⁶ <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>

- Dostosowanie procesu kształcenia nauczycieli wychowania przedszkolnego do modelu współpracy przedszkoli z rodzicami.

Kolejnym dokumentem strategicznym, w którym zawarto problem wychowania przedszkolnego jest **Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SRK)**. Powyższa tematyka jest ujęta w **Obszarze strategicznym I. Sprawne i efektywne państwo, Celu I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela, I.3.2. Rozwój kapitału społecznego**. W Celu tym sformułowano potrzeby zmian w programach nauczania polegające na włączeniu lub zwiększeniu zakresu zagadnień obejmujących edukację obywatelską, kulturalną i medialną oraz wzmocnieniu elementów rozwijających kreatywne myślenie i umiejętność kooperacji oraz rozwijania kompetencji pracy zespołowej od najmłodszych lat.⁷ W **Obszarze Strategicznym II. Konkurencyjna Gospodarka**, a zwłaszcza w **Celu II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki, II.3.3. Zapewnienie kadr B+R oraz Celu II.4. Rozwój kapitału ludzkiego, II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego**. W **Celu II.3.3. Zapewnienie kadr B+R** ujęto potrzebę kształtowania przewag konkurencyjnych gospodarki krajowej poprzez poprawę jakości kształcenia już na poziomie wczesnoszkolnym. Zwrócono również uwagę na to, że ważnym elementem na wszystkich szczeblach edukacji jest rozwój kompetencji matematycznych i przyrodniczych, inwencja i umiejętności poszukiwania samodzielnych rozwiązań, jak również praca zespołowa, czy rozwój kreatywnego myślenia i indywidualnych zdolności.⁸ W **Celu II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego** skupiono się na tym, że wyzwania dla nowoczesnych państw i ich obywateli związane ze wzrostem inteligentnym, zrównoważonym i włączającym, w tym z potrzebą zwiększenia zatrudnienia, w znacznej mierze zależą od jakości kapitału ludzkiego, na który decydujący wpływ ma poziom kompetencji i kwalifikacji obywateli. Zauważono, że poprawa jakości kapitału ludzkiego oznacza sytuację w której obywatele od najmłodszych do najstarszych lat życia i różnymi drogami – w szkole i innych instytucjach edukacji formalnej, na kursach, ale również w pracy i środowisku zaangażowania społecznego, ucząc się samodzielnie i od siebie nawzajem - uzyskują kompetencje i kwalifikacje zgodne z potrzebami społeczno-gospodarczymi oraz indywidualną potrzebą rozwoju osobistego. W Celu tym zawarto, że priorytetowym zadaniem państwa w kontekście zmieniających się potrzeb rynku pracy jest wyrównywanie szans edukacyjnych na wszystkich etapach kształcenia i szkolenia oraz podnoszenie jakości usług edukacyjnych. Reforma kształcenia i szkolenia ukierunkowana zostanie na podwyższenie jakości i efektywności, odpowiadających warunkom gospodarki opartej na wiedzy. Niezbędne jest więc wzbogacenie programów nauczania o nabywanie kompetencji i umiejętności potrzebnych w przyszłej pracy zawodowej. Istotne jest również dokonanie zmian w funkcjonowaniu szkoły w kontekście zmian cywilizacyjnych związanych z jednej strony ze wzmożoną aktywnością zawodową rodziców/opiekunów, z drugiej z potrzebą uwzględniania w nowoczesnych programach nauczania takich elementów, jak np. edukacja obywatelska, rozwój kreatywnego myślenia i umiejętność kooperacji, angażowanie się w istotne kwestie lokalne, rozwój kompetencji cyfrowych, społecznych. Kształtowanie tych kompetencji powinno być również istotnym elementem edukacji na poziomie wyższym. Ważne jest zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości edukacji, w tym

⁷ https://www.mr.gov.pl/media/3336/Strategia_Rozwoju_Kraju_2020.pdf;

⁸ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, UCHWAŁA Nr 157 RADY MINISTRÓW z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020: „Strategia Rozwoju Kraju 2020”, Warszawa, 2012 r.

wczesnej edukacji. W Celu tym podkreślono, że inwestycje w kapitał ludzki najmłodszych przekładają się w długim okresie na wymierne korzyści w postaci wyższego poziomu dobrobytu. Obywatele powinni mieć zapewniony powszechny dostęp do wysokiej jakości edukacji przez całe życie – od różnych form wczesnej edukacji do późnej starości (m.in. uniwersytety trzeciego wieku), a zadaniem polskich szkół powinno być nie tylko kształcenie ogólne, ale także przygotowanie absolwentów do potrzeb rynku pracy.⁹

Kolejnym ważnym dokumentem, w którym przedstawiono kwestie wagi dotyczące wychowania przedszkolnego jest **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (SRKS)**. Dokument ten został opracowany przez Rząd w odpowiedzi na wyzwania, jakie dyktuje Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Celem głównym SRKS jest „Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski”. Według założeń zawartych w dokumencie cel ten będzie realizowany poprzez cztery cele szczegółowe:¹⁰

- a) Cel 1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji;
- b) Cel 2. Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne;
- c) Cel 3. Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy;
- d) Cel 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.

Cele szczegółowe dzielą się na Priorytety Strategii, a te na kierunki działań. Opisowany obszar tematyczny został umiejscowiony SRKS w Celu szczegółowym 1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji, w Priorytecie Strategii 1.1. Wspieranie edukacji formalnej w zakresie metod nauczania sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji oraz rozwijanie demokratycznej kultury szkoły. Według SRKS postawy sprzyjające kooperacji, kreatywności oraz komunikacji są rozumiane jako postawy budujące kapitał społeczny, rozwijane w trakcie edukacji obywatelskiej, medialnej, kulturalnej, przyrodniczej, a także sportowej.¹¹ Priorytet Strategii 1.1. Wspieranie edukacji formalnej w zakresie metod nauczania sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji oraz rozwijanie demokratycznej kultury szkoły będzie realizowany zarówno poprzez zmiany w programach i metodach nauczania oraz sposobie funkcjonowania przedszkoli, szkół i placówek oświatowych, jak też przez zmiany w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli.

Priorytet ten obejmuje 3 kierunki działań:¹²

- a) 1.1.1. Upowszechnianie w systemie edukacji metod nauczania i dobrych praktyk w zakresie funkcjonowania szkół, rozwijających postawy kreatywne, kooperacji i komunikacji;
- b) 1.1.2. Kształcenie i doskonalenie nauczycieli w zakresie rozwijania kompetencji społecznych wśród uczniów;
- c) 1.1.3. Wzmocnienie edukacji obywatelskiej, medialnej i kulturalnej.

Opisowany obszar rozwoju u dzieci, dotyczący kształtowania kluczowych kompetencji oraz postaw został zawarty głównie w **Kierunku działań 1.1.1. Upowszechnianie w systemie edukacji**

⁹Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, UCHWAŁA Nr 157 RADY MINISTRÓW z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020: „Strategia Rozwoju Kraju 2020”, Warszawa, 2012 r.

¹⁰ Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, UCHWAŁA Nr 61 RADY MINISTRÓW z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020”.

¹¹ http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf

¹² Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, UCHWAŁA Nr 61 RADY MINISTRÓW z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020”.

metod nauczania i dobrych praktyk w zakresie funkcjonowania szkół, rozwijających postawy kreatywne, kooperacji i komunikacji oraz Kierunku działań 1.1.3. Wzmocnienie edukacji obywatelskiej, medialnej i kulturalnej w procesach kształcenia. W Kd. 1.1.1. zwrócono uwagę na to, że szczególne znaczenie ma jak najwcześniejsze uczestnictwo w zorganizowanych formach uczenia się i funkcjonowania w grupach rówieśników. Kluczowe jest więc rozwijanie kompetencji społecznych uwzględnionych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, począwszy od edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, jak też kształtowanie u uczniów postawy wiarygodności, odpowiedzialności, poczucia własnej wartości, szacunku dla innych ludzi, ciekawości poznawczej, kreatywności, gotowości do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz pracy zespołowej. Natomiast w Kd. 1.1.3. poruszono kwestię podejścia do nauczania ICT. Zagadnienia dotyczące edukacji medialnej, jak i bezpieczeństwa w korzystaniu z Internetu, powinny być omawiane z uczniami już na pierwszym etapie edukacyjnym. System edukacji musi skutecznie rozwijać kompetencje uczniów w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych, a sprawne posługiwanie się technologiami cyfrowymi jest jedną z ośmiu kluczowych i najważniejszych kompetencji dla wzmocnienia społeczeństwa opartego na wiedzy.¹³

Rola edukacji przedszkolnej w budowaniu kapitału społecznego została zaakcentowana również w „Komunikacie Komisji Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” znalazł się zapis mówiący o tym, że 95% dzieci w wieku od 4 do wieku rozpoczęcia obowiązków szkolnych powinno znaleźć się w systemie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. W strategii „Europa 2020” nacisk na kształcenie na wszystkich poziomach (m.in. na poziomie przedszkolnym) położony jest przede wszystkim w szczegółowych założeniach wynikających z priorytetu pierwszego, tj. inteligentny wzrost. Stąd, jedną z inicjatyw przewodnich wpisujących się w założenia priorytetowe jest projekt przewodni pn.: „Młodzież w drodze” („Mobilna młodzież”), którego celem jest poprawa wyników, podniesienie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego oraz jakości kształcenia na wszystkich poziomach. W zakresie nauczania wczesnoszkolnego państwa członkowskie będą musiały m.in.:¹⁴

- zapewnić odpowiedni poziom inwestycji w systemy kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach (od przedszkolnego);
- poprawić rezultaty procesu kształcenia, stosując zintegrowane podejście w każdym segmencie systemu (kształcenie przedszkolne, podstawowe, średnie, zawodowe, wyższe).

W Kontrakcie Terytorialnym dla województwa świętokrzyskiego, w celach rozwojowych i kierunkach działań także wyodrębniono zagadnienia dotyczące wychowania przedszkolnego. Zawarte zostały w Celu 6. Podniesienie poziomu wykształcenia i kompetencji w regionie poprzez:¹⁵

- a) upowszechnienie edukacji przedszkolnej,
- b) podniesienie jakości kształcenia zawodowego,
- c) wsparcie edukacji ogólnej w zakresie kompetencji kluczowych dla funkcjonowania na rynku pracy,

¹³ http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf

¹⁴ Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Analiza zapotrzebowania na usługi edukacji przedszkolnej na obszarze województwa świętokrzyskiego”, Kielce 2015 r.

¹⁵ Kontrakt Terytorialny dla województwa świętokrzyskiego

d) upowszechnienie uczestnictwa osób w uczeniu się przez całe życie w powiązaniu z potrzebami rynku pracy. W ramach deklaracji zawartych w **Kontrakcie terytorialnym dla Celu Podniesienie poziomu wykształcenia i kompetencji w regionie** uwzględniono:

- a) Strona rządowa zapewnia, że przedsięwzięcia w zakresie szkolnictwa wyższego odzwierciedlające specyficzne potrzeby regionalne (wynikające z regionalnych inteligentnych specjalizacji) będą wybierane w ramach dostępnych środków finansowych w ramach właściwego krajowego programu operacyjnego na lata 2014 – 2020, służącego realizacji Umowy Partnerstwa w zakresie polityki spójności, w trybie konkursowym, zapewniającym konkurencyjność międzyregionalną, z zastosowaniem mechanizmu preselekcji projektów na poziomie regionalnym;
- b) Strona samorządowa zapewnia, że w ramach dostępnych środków finansowych w ramach RPO:
  - wsparcie finansowe w obszarze kształcenia ogólnego będzie obejmować działania ukierunkowane na podniesienie kompetencji kluczowych oraz postaw lub umiejętności niezbędnych na rynku pracy (kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości) uczniów, wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, stworzenia warunków dla nowoczesnego nauczania oraz indywidualizacji podejścia do ucznia,
  - wsparcie finansowe działań na rzecz edukacji przedszkolnej będzie obejmować tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej, rozszerzenie oferty ośrodka wychowania o dodatkowe zajęcia zwiększające szanse edukacyjne dzieci, a także podnoszenie kompetencji nauczycieli; budowa nowej bazy lokalowej dla ośrodków wychowania przedszkolnego będzie realizowana w ograniczonym zakresie, w przypadkach uzasadnionych specyfiką lokalną,
  - wsparcie finansowe działań w obszarze kształcenia zawodowego będzie obejmować działania ukierunkowane na inicjowanie i rozwijanie współpracy szkół zawodowych z ich otoczeniem społeczno- gospodarczym, organizację praktycznej nauki zawodu, wyposażenie pracowni i warsztatów szkolnych, wsparcie świadczenia usług doradztwa w szkołach,
  - wsparcie finansowe działań w obszarze kształcenia ustawicznego osób dorosłych będzie skoncentrowane na rozwoju kompetencji kluczowych, w szczególności porozumiewaniu się w językach obcych oraz kompetencjach informatycznych.

Założenia Umowy Partnerstwa w kwestii edukacji są komplementarne celami Strategii EU2020 oraz krajowymi dokumentami strategicznymi. Podnoszenie poziomu umiejętności i kwalifikacji, poprawa dostępności form uczenia się przez całe życie, oraz lepsze dopasowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy są wyzwaniem dla Polski. Wyzwania te są zbieżne z indywidualnymi ocenami i zaleceniami Rady UE w sprawie wdrażania w Polsce strategii Europa 2020 oraz z efektami monitorowania strategicznych ram współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia, szkolenia oraz z diagnozami określonymi w krajowych dokumentach strategicznych. Jakość kapitału ludzkiego i społecznego, w tym lepsze kompetencje, stanowią podstawę inteligentnego, zrównoważonego i opartego na spójności społecznej wzrostu jako priorytetu strategii Europa 2020. W procesie kształtowania jakości kapitału ludzkiego i społecznego, edukacja odgrywa kluczową rolę, a jej wzmocnienie będzie przedmiotem wsparcia z funduszy europejskich w okresie 2014–2020 zarówno z poziomu krajowego, jak i regionalnego. Działania z zakresu edukacji

odpowiadają Zaleceniom Rady odnoszącym się do zwiększenia dostępności edukacji przedszkolnej, podniesienia jakości edukacji oraz jej większego powiązania z rynkiem pracy. Wpisują się również w projekt przewodni UE Mobilna młodzież, Projekt na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia oraz Europejską agendę cyfrową. Propozycja rozwiązania problemu niedostosowania edukacji do potrzeb rynku pracy jest spójna z rekomendacjami SRK 2020 dotyczącymi głównie podwyższania kompetencji miękkich, ścisłych i umiejętności praktycznych młodych ludzi, a także wprowadzeniu systemu doradztwa zawodowego i zmian strukturalnych w systemie edukacji. Strategia podkreśla także zasadnicze znaczenie podniesienia poziomu szkolnictwa wyższego w przygotowaniu przyszłych specjalistów oraz zwiększenia uczestnictwa w uczeniu się przez całe życie dla poprawy jakości kapitału ludzkiego w kraju. W wymiarze krajowym, wiodącym dokumentem strategicznym dla wymienionych kierunków interwencji jest Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego. Zgodnie ze zdiagnozowanymi przyczynami niedopasowania struktury edukacji do potrzeb rynku pracy interwencje realizowane w okresie 2014–2020 mają zwiększyć zdolność systemu edukacji do kształtowania odpowiednich kompetencji, z uwzględnieniem umiejętności interpersonalnych i społecznych, których niedobór jest silnie odczuwany na rynku pracy oraz kluczowych kompetencji, których nierównomierny rozkład w populacji uczniów, studentów i dorosłych przesądza obecnie o niskim uczestnictwie dorosłych Polaków w uczeniu się. Działania będą koncentrować się na poprawie jakości, dostępności, efektywności i innowacyjności dobrego kształcenia na wszystkich etapach edukacji z uwzględnieniem osiągnięć i dobrych praktyk, które zostały wypracowane i przetestowane w poprzednich okresach programowania, przy zachowaniu komplementarności wsparcia na poziomie krajowym i regionalnym z uwzględnieniem priorytetów, wyników badań i ewaluacji oraz zróżnicowanych potrzeb interesariuszy systemu.¹⁶

Skuteczność całego systemu oświaty zależy od skuteczności działania poszczególnych szkół i placówek edukacyjnych, od tego w jakim stopniu potrafią odpowiadać na indywidualne potrzeby każdego ucznia i dobrze współdziałać ze środowiskiem, w którym funkcjonują.

Zgodnie z **Umową Partnerstwa w ramach Celu tematycznego 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie (CT10)** podkreślono, że priorytetem są lepsze kompetencje kadr gospodarki zdobywane m.in. przez:¹⁷

- Zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy, w tym:
  - rozwój współpracy szkół, placówek oświatowych i szkół wyższych z ich otoczeniem, zwłaszcza z pracodawcami,
  - doskonalenie modelu kształcenia zawodowego oraz promocja kształcenia zawodowego,
  - wzrost liczby studentów w dziedzinach i obszarach istotnych dla gospodarki zdefiniowanych na podstawie analiz i ewaluacji,
  - wdrożenie Krajowego Systemu Kwalifikacji,
  - wzrost uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu i szkoleniu oraz poprawa jakości kształcenia osób dorosłych.

¹⁶ https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/14132/_Umowa__Partnerstwa_zmieniona_012016.pdf

¹⁷ Ministerstwo Rozwoju: „Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa”, Ministerstwo Rozwoju Departament Koordynacji Strategii i Polityk Rozwoju, Warszawa, 2015 rok;

- Lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach:
  - wzrost udziału uczniów osiągających najwyższe wyniki edukacyjne,
  - wzrost liczby dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych objętych wsparciem na danym etapie edukacji,
  - zwiększenie odsetka dzieci (3-4 lat) korzystających z edukacji przedszkolnej.

Dodatkowo jako uzupełnienie do przedstawionych powyżej priorytetów realizowane będą poniższe działania uzupełniające:¹⁸

- Poprawa jakości kształcenia (w tym poprawa dostępności, efektywności i innowacyjności edukacji):
  - doskonalenie programów kształcenia na wszystkich etapach edukacji,
  - poprawa warunków kształcenia, w szczególności w szkołach i uczelniach,
  - poprawa jakości kadry pedagogicznej, akademickiej oraz kadr wspierających i organizujących proces nauczania,
  - poprawa systemu zarządzania edukacją i szkolnictwem wyższym.

Powyższe priorytety i działania uzupełniające realizowane będą w ramach wszystkich priorytetów inwestycyjnych CT10.

Wobec wyzwań stojących przed edukacją w Polsce środki polityki spójności w obszarze edukacji przeznacza się w latach 2014–2020 przede wszystkim na kształcenie umiejętności potrzebnych na rynku pracy i na kształcenie ustawiczne dorosłych. Podejmowane będą również działania na rzecz spójności społecznej, wyrównywania szans, a więc między innymi wczesna edukacja dzieci, również w placówkach zlokalizowanych na obszarach wiejskich, które oprócz roli centrów aktywności społecznej dla środowiska lokalnego świadczą usługi edukacyjne.

W Polsce wyzwaniem pozostaje zmniejszanie barier w dostępie do dobrej jakości edukacji przedszkolnej, w tym zmniejszenie dysproporcji w jej upowszechnianiu. Przeprowadzone w 2012 roku badania ewaluacyjne dowiodły trwałości ośrodków wychowania przedszkolnego finansowanych w ramach EFS oraz ich wpływu na poprawę oferty edukacyjnej. Wsparcie z EFS zmieniło istniejące ośrodki wychowania przedszkolnego w wielu wymiarach – przede wszystkim przyczyniło się do rozwoju bazy dydaktycznej, a także materialnej oraz wzbogacenia oferty o zajęcia dodatkowe i stałą opiekę specjalistów. Dostrzegając ogromne znaczenie wczesnej edukacji dla rozwoju dziecka, wśród priorytetów rządu już kilka lat temu umieszczono nie tylko upowszechnienie wychowania przedszkolnego, ale także podniesienie jego jakości. Dotacja celowa z budżetu państwa przekazywana gminom od 1 września 2013 r. zapewnia środki na rozwój wychowania przedszkolnego, w tym na zwiększenie liczby miejsc oraz poprawę jakości i warunków wychowania przedszkolnego.

Zgodnie z założeniami dla perspektywy finansowej 2014 – 2020 wiodącym funduszem dla zapewnienia zwiększania dostępu do opieki przedszkolnej jest EFS. Wsparcie z EFRR będzie miało charakter pomocniczy. Wsparcie strukturalne będzie ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc w przedszkolach lub innych formach edukacji przedszkolnej, szczególnie na obszarach pozbawionych

---

¹⁸ https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/14132/_Umowa__Partnerstwa_zmieniona_012016.pdf;

tej edukacji. Zgodnie z Wytycznymi wsparcie udzielane w ramach regionalnych programów operacyjnych powinno przyczyniać się do:¹⁹

- zwiększania dostępu do wychowania przedszkolnego na obszarach o niskim stopniu upowszechnienia wychowania przedszkolnego,
- upowszechnienia wychowania przedszkolnego, w tym zwłaszcza dzieci 3-4 letnich i dzieci z niepełnosprawnościami,
- wyrównywania szans edukacyjnych dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- poprawy jakości wychowania przedszkolnego.

W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 (RPO WŚ), w ramach Osi priorytetowej 8. Rozwój edukacji i aktywne społeczeństwo (OP 8) uwzględniono 2 Cele tematyczne – CT 8 i CT 10, z czego (CT 10) Cel tematyczny 10 dotyczy inwestowania w kształcenie, szkolenia oraz szkolenia zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie. Wsparcie w ramach CT 10 zostało skierowane na zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej, podnoszenia jakości edukacji oraz jej większego powiązania z rynkiem pracy. W związku z tym w ramach tej osi przewidziane zostały działania związane z upowszechnianiem edukacji przedszkolnej, wyrównywaniem szans edukacyjnych dzieci, poprawą jakości szkolnictwa zawodowego oraz wsparciem osób dorosłych w procesie podnoszenia wiedzy. Zgodnie z rekomendacjami SRK 2020 w ramach OP 8 RPO WŚ, realizowane będą również inicjatywy służące kształtowaniu i doskonaleniu tzw. „kompetencji miękkich”, wśród których wyróżnia się kreatywność, dynamikę działania, komunikatywność, elastyczność, inicjatywę, czy umiejętność współpracy w grupie.²⁰ Interwencja Priorytetu inwestycyjnego 10i (PI 10i) RPO WŚ „Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia”, obejmuje zwiększenie dostępu do edukacji przedszkolnej, podniesienia jakości edukacji i powiązania z rynkiem pracy oraz wskazane w Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego wyzwania dla Polski w zakresie podniesienia wskaźnika udziału dzieci we wczesnej edukacji, jakości nauczania i zapewnienia równego dostępu do kształcenia dobrej jakości, umożliwiającego rozwój talentów oraz wyrównującego szanse edukacyjne dzieci i młodzieży. PI 10i i zwraca uwagę na fakt, że nauczanie przedszkolne to istotny element edukacji odgrywający duże znaczenie na kolejnych etapach kształcenia. Wczesna edukacja jest ważna nie tylko z punktu widzenia rozwoju dzieci, ale również ułatwia aktywność zawodową ich rodziców/opiekunów. Interwencja PI 10i RPO WŚ 2014-2020 obejmuje zatem działania związane z upowszechnianiem edukacji przedszkolnej w szczególności na obszarach wiejskich i małych miastach oraz na obszarach o najniższym wskaźniku upowszechnienia edukacji przedszkolnej, jak i działania które związane są z podnoszeniem jakości edukacji przedszkolnej, poprzez organizację

¹⁹Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „ANALIZA OŚRODKÓW WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM Z UWZGLĘDNIENIEM POTRZEBY TWORZENIA PLACÓWEK SPECJALNYCH, ODDZIAŁÓW INTEGRACYJNYCH ORAZ PROPAGOWANIA KREATYWNOŚCI, INNOWACYJNOŚCI I PRACY ZESPOŁOWEJ W WYCHOWANIU PRZEDSZKOLNYM”, Kielce, 2016 r.

²⁰ Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020”, Kielce 2014 r.

zajęć dodatkowych, które stymulują rozwój ruchowy i intelektualny dzieci wraz z indywidualizacją nauczania (z uwzględnieniem potrzeb dzieci niepełnosprawnych). W edukacji ogólnej wsparcie będzie dotyczyło kompetencji kluczowych, ukierunkowanych na przedmioty matematyczno-przyrodnicze, ICT, języki obce oraz kreatywność, innowacyjność i pracę zespołową, w kontekście przyszłej zatrudnialności.²¹

Celem niniejszej analizy jest ocena stopnia zapotrzebowania na realizację wsparcia zaplanowanego w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 – 2020 w zakresie zwiększania dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej w poszczególnych obszarach województwa w tym zwiększenia stopnia upowszechnienia wychowania przedszkolnego, zmniejszenia różnicowań przestrzennych w dostępie do wychowania przedszkolnego oraz zbadania potencjału i prognoz demograficznych i uwarunkowań ekonomiczno-społecznych. Ponadto, zgodnie z oczekiwaniami KE zwiększanie dostępu do edukacji przedszkolnej w ramach RPO musi się koncentrować na obszarach, na których istnieją rzeczywiste deficyty w zakresie dostępności miejsc wychowania przedszkolnego.

---

²¹ Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020”, Kielce 2014 r.

II. „ANALIZA UWARUNKOWAŃ WEWNĄTRZREGIONALNYCH (LOKALNYCH I PONADLOKALNYCH), PRZEPROWADZONA NA PODSTAWIE M.IN.: STOPNIA UPOWSZECHNIENIA WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, UWARUNKOWAŃ EKONOMICZNO-SPOŁECZNYCH, ZRÓŻNICOWAŃ PRZESTRZENNYCH W DOSTĘPIE DO WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, POPYTU NA MIEJSCA W OŚRODKACH WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, POTENCJAŁU I PROGNOZ DEMOGRAFICZNYCH, USTALONEJ PRZEZ SAMORZĄD GMINNY SIECI PRZEDSZKOLNEJ OBEJMUJĄCEJ OBSZAR WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO JAK RÓWNIEŻ Z WYODRĘBNIENIEM DANYCH DOTYCZĄCYCH „OSI” ORAZ W RAMACH „KOF” (REALIZACJA DLA „ZIT”)

Analiza uwarunkowań wewnątrzregionalnych (lokalnych i ponadlokalnych), przeprowadzona na podstawie m.in.: stopnia upowszechnienia wychowania przedszkolnego, zróżnicowań przestrzennych w dostępie do wychowania przedszkolnego, popytu na miejsca w ośrodkach wychowania przedszkolnego, potencjału i prognoz demograficznych, uwarunkowań ekonomiczno-społecznych, ustalonej przez samorząd gminny sieci przedszkolnej pozwoli na ustalenie i zdefiniowanie faktycznej konieczności powstawania placówek wychowania przedszkolnego.

W celu uzyskania szerokiego i relatywnie pełnego obrazu dotyczącego omawianych potrzeb należy rozpatrzyć takie kwestie, jak: stan i strukturę demograficzną zarówno populacji w województwie świętokrzyskim, jak i dzieci w wieku przedszkolnym, prognozy demograficzne dla regionu świętokrzyskiego, istniejące już ośrodki wychowania przedszkolnego, a w ich ramach placówki specjalne i oddziały integracyjne oraz liczbę dzieci, które miałyby być objęte i korzystać z ewentualnie nowopowstałych placówek. Odrębną, ale bardzo ważną kwestią jest dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego, mająca także wymiar przestrzenny. Placówka bowiem powinna znajdować się w pobliżu miejsca zamieszkania dziecka, zwłaszcza w odniesieniu do dzieci objętych obowiązkowym przygotowaniem przedszkolnym (ustawowo obligatoryjne zorganizowanie sieci placówek w taki sposób, aby dzieci nie miały od niego dalej niż 3 km lub w innym wypadku transport dzieci - Ustawa o systemie oświaty, Dz. U. 1991, Nr 95, poz. 425, art. 14a). Zwrócić należy także uwagę, że sama liczba miejsc w przedszkolu nie zawsze ma decydujący, czy determinujący wpływ na faktyczną dostępność. Dotyczy to zwłaszcza terenów wiejskich. Niebagatelną również sprawą jest odpłatność za wychowanie przedszkolne w publicznych ośrodkach wychowania przedszkolnego powyżej 5 godzin realizacji podstawy programowej oraz odpłatne placówki prywatne.²²

²² Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „ANALIZA OŚRODKÓW WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM Z UWZGLĘDNIENIEM POTRZEBY TWORZENIA PLACÓWEK SPECJALNYCH, ODDZIAŁÓW INTEGRACYJNYCH ORAZ PROPAGOWANIA KREATYWNOŚCI, INNOWACYJNOŚCI I PRACY ZESPOŁOWEJ W WYCHOWANIU PRZEDSZKOLNYM”, Kielce, 2016 r.

Opisując stan i strukturę demograficzną województwa świętokrzyskiego warto nadmienić, że liczba ludności zamieszkującej region ulega stałemu spadkowi. W 2014 roku wynosiła ona 1 263 176 osób, a w 2015 roku już 1 257 179 osób. Najwięcej osób zamieszkuje w powiecie kieleckim (208 526 osób), a najmniej w kazimierskim (34 449 osób).

Tabela nr 1. Stan ludności w województwie świętokrzyskim w 2014 i 2015 roku ogółem w podziale na powiaty ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.

Nazwa	Stan ludności	
	ogółem	
	2014	2015
	[osoba]	[osoba]
POLSKA	38 478 602	38 437 239
POLSKA - MIASTO	23 216 352	23 166 429
POLSKA - WIEŚ	15 262 250	15 270 810
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 263 176	1 257 179
ŚWIĘTOKRZYSKIE - MIASTO	563 842	561 219
ŚWIĘTOKRZYSKIE - WIEŚ	699 334	695 960
Powiat kielecki	208 066	208 526
Powiat kielecki - MIASTO	13 480	13 411
Powiat kielecki - WIEŚ	194 586	195 115
Powiat konecki	82 925	82 336
Powiat konecki - MIASTO	26 006	25 759
Powiat konecki - WIEŚ	56 919	56 577
Powiat ostrowiecki	113 678	112 417
Powiat ostrowiecki - MIASTO	77 904	76 805
Powiat ostrowiecki - WIEŚ	35 774	35 612
Powiat skarżyski	77 647	77 039
Powiat skarżyski - MIASTO	55 879	55 475
Powiat skarżyski - WIEŚ	21 768	21 564
Powiat starachowicki	92 540	92 032
Powiat starachowicki - MIASTO	53 527	53 164
Powiat starachowicki - WIEŚ	39 013	38 868
Powiat m.Kielce	198 857	198 046
Powiat m.Kielce - MIASTO	198 857	198 046
Powiat buski	73 450	73 068
Powiat buski - MIASTO	16 710	17 964
Powiat buski - WIEŚ	56 740	55 104
Powiat jędrzejowski	87 635	87 141
Powiat jędrzejowski - MIASTO	26 224	26 036
Powiat jędrzejowski - WIEŚ	61 411	61 105
Powiat kazimierski	34 689	34 449
Powiat kazimierski - MIASTO	7 038	6 956
Powiat kazimierski - WIEŚ	27 651	27 493

Powiat opatowski	54 248	53 821
Powiat opatowski - MIASTO	11 339	11 268
Powiat opatowski - WIEŚ	42 909	42 553
Powiat pińczowski	40 350	40 081
Powiat pińczowski - MIASTO	12 143	12 046
Powiat pińczowski - WIEŚ	28 207	28 035
Powiat sandomierski	79 625	79 266
Powiat sandomierski - MIASTO	28 728	28 595
Powiat sandomierski - WIEŚ	50 897	50 671
Powiat staszowski	73 320	73 036
Powiat staszowski - MIASTO	25 590	25 425
Powiat staszowski - WIEŚ	47 730	47 611
Powiat włoszczowski	46 146	45 921
Powiat włoszczowski - MIASTO	10 417	10 269
Powiat włoszczowski - WIEŚ	35 729	35 652

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

Na koniec 2015 roku współczynnik urodzeń w województwie świętokrzyskim wyniósł 8,4%. W odniesieniu do roku 2014 był niższy o 0,1 p.p. Zdecydowanie więcej dzieci rodzi się na wsi niż w miastach. W 2015 roku w regionie świętokrzyskim najwyższy odsetek urodzeń żywych w przeliczeniu na 1 000 osób zanotowano w powiecie kieleckim (10,2%). W porównaniu z rokiem 2014 nastąpił wzrost o 0,6 p.p. Wśród powiatów z najniższym odsetkiem współczynnika urodzeń żywych na 1 000 ludności znalazły się powiaty ostrowiecki (6,7%) i kazimierski (6,8%). Pełne zestawienie przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 2. Urodzenia żywe na 1 000 ludności w województwie świętokrzyskim w latach 2014-2015 w podziale na powiaty ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.

Nazwa	Urodzenia żywe na 1000 ludności	
	2014	2015
	[-]	[-]
POLSKA	9,7	9,6
POLSKA - MIASTO	9,4	9,4
POLSKA - WIEŚ	10,3	10,0
ŚWIĘTOKRZYSKIE	8,5	8,4
ŚWIĘTOKRZYSKIE - MIASTO	7,8	7,8
ŚWIĘTOKRZYSKIE - WIEŚ	9,0	8,9
Powiat kielecki	9,6	10,2
Powiat kielecki - MIASTO	8,2	9,3
Powiat kielecki - WIEŚ	9,7	10,3
Powiat konecki	8,2	7,6
Powiat konecki - MIASTO	7,3	7,2
Powiat konecki - WIEŚ	8,6	7,8
Powiat ostrowiecki	7,6	6,7

Powiat ostrowiecki - MIASTO	6,8	6,5
Powiat ostrowiecki - WIEŚ	9,2	7,0
Powiat skarżyski	8,2	7,6
Powiat skarżyski - MIASTO	8,0	7,4
Powiat skarżyski - WIEŚ	8,6	8,0
Powiat starachowicki	8,2	7,7
Powiat starachowicki - MIASTO	7,4	7,1
Powiat starachowicki - WIEŚ	9,4	8,5
Powiat m.Kielce	8,5	8,6
Powiat m.Kielce - MIASTO	8,5	8,6
Powiat buski	7,9	8,4
Powiat buski - MIASTO	7,6	7,3
Powiat buski - WIEŚ	8,0	8,8
Powiat jędrzejowski	9,3	9,1
Powiat jędrzejowski - MIASTO	8,2	8,6
Powiat jędrzejowski - WIEŚ	9,7	9,3
Powiat kazimierski	6,8	6,8
Powiat kazimierski - MIASTO	6,4	6,7
Powiat kazimierski - WIEŚ	6,9	6,8
Powiat opatowski	7,7	7,7
Powiat opatowski - MIASTO	5,5	6,7
Powiat opatowski - WIEŚ	8,2	7,9
Powiat pińczowski	7,7	7,8
Powiat pińczowski - MIASTO	6,1	6,7
Powiat pińczowski - WIEŚ	8,4	8,3
Pińczów - obszar wiejski	9,6	8,6
Powiat sandomierski	8,2	7,6
Powiat sandomierski - MIASTO	7,3	7,3
Powiat sandomierski - WIEŚ	8,7	7,8
Powiat staszowski	9,3	9,3
Powiat staszowski - MIASTO	9,0	8,6
Powiat staszowski - WIEŚ	9,5	9,6
Powiat włoszczowski	9,4	9,0
Powiat włoszczowski - MIASTO	8,5	8,0
Powiat włoszczowski - WIEŚ	9,7	9,3

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne sporządzone przez Główny Urząd Statystyczny dla województwa świętokrzyskiego do 2050 roku liczba mieszkańców w regionie zmniejszy się o około 291 tys. osób. Prognozy demograficzne dla świętokrzyskiego nie są więc optymistyczne, a wręcz

niekorzystne. Prognozuje się, że w regionie świętokrzyskim oprócz stałego spadku liczby ludności obniżce ulegnie przyrost naturalny,²³ który na koniec 2015 roku wynosił (-)3,0.

W 2015 roku na obszarze prawie całego województwa świętokrzyskiego występowało zjawisko ujemnego przyrostu naturalnego liczonego na 1 000 osób. Dodatnie wartości tego wskaźnika zostały zanotowane w powiecie kieleckim (2014 – 0,5/1000 ludności, 2015 – 0,6/1000 ludności). W powiecie kieleckim dodatnie wartości omawianej cechy zanotowano głównie na terenach wiejskich. Pozostałe świętokrzyskie powiaty zanotowały ujemny przyrost naturalny. Wyjątek stanowiły tereny miejskie powiatu staszowskiego, na których łącznie wskaźnik osiągnął wartość 1,6/1000 ludności w 2014 i 0,7/1000 ludności w 2015 roku.

Tabela nr 3. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w województwie świętokrzyskim ogółem w 2014 i 2015 roku w podziale na powiaty ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.

Nazwa	Przyrost naturalny na 1000 ludności	
	2014	2015
	[-]	[-]
POLSKA	0,0	-0,7
POLSKA - MIASTO	-0,5	-1,1
POLSKA - WIEŚ	0,7	-0,1
ŚWIĘTOKRZYSKIE	-2,3	-3,0
ŚWIĘTOKRZYSKIE - MIASTO	-2,3	-2,9
ŚWIĘTOKRZYSKIE - WIEŚ	-2,3	-3,1
Powiat kielecki	0,5	0,6
Powiat kielecki - MIASTO	-1,8	-1,0
Powiat kielecki - WIEŚ	0,6	0,7
Powiat konecki	-2,8	-4,6
Powiat konecki - MIASTO	-3,2	-4,3
Powiat konecki - WIEŚ	-2,6	-4,8
Powiat ostrowiecki	-3,6	-5,4
Powiat ostrowiecki - MIASTO	-3,6	-4,9
Powiat ostrowiecki - WIEŚ	-3,7	-6,5
Powiat skarżyski	-3,1	-4,4
Powiat skarżyski - MIASTO	-3,3	-4,3
Powiat skarżyski - WIEŚ	-2,7	-4,6
Powiat starachowicki	-3,0	-4,1
Powiat starachowicki - MIASTO	-3,3	-4,7
Powiat starachowicki - WIEŚ	-2,7	-3,3
Powiat m.Kielce	-1,1	-1,7
Powiat m.Kielce - MIASTO	-1,1	-1,7
Powiat buski	-3,9	-4,4

²³ <http://kielce.stat.gov.pl/aktualnosci/prognoza-demograficzna-na-lata-2014-2050-dla-województwa-swietokrzyskiego,56,1.html>

Powiat buski - MIASTO	-2,7	-3,8
Powiat buski - WIEŚ	-4,2	-4,6
Powiat jędrzejowski	-2,6	-3,0
Powiat jędrzejowski - MIASTO	-2,4	-1,8
Powiat jędrzejowski - WIEŚ	-2,7	-3,5
Powiat kazimierski	-5,1	-6,9
Powiat kazimierski - MIASTO	-4,5	-5,9
Powiat kazimierski - WIEŚ	-5,2	-7,2
Powiat opatowski	-5,7	-5,4
Powiat opatowski - MIASTO	-5,3	-2,5
Powiat opatowski - WIEŚ	-5,8	-6,2
Powiat pińczowski	-5,9	-5,6
Powiat pińczowski - MIASTO	-6,6	-4,0
Powiat pińczowski - WIEŚ	-5,6	-6,4
Powiat sandomierski	-2,7	-3,4
Powiat sandomierski - MIASTO	-2,5	-2,9
Powiat sandomierski - WIEŚ	-2,8	-3,6
Powiat staszowski	-0,4	-1,5
Powiat staszowski - MIASTO	1,6	0,7
Powiat staszowski - WIEŚ	-1,4	-2,7
Powiat włoszczowski	-2,0	-3,9
Powiat włoszczowski - MIASTO	-0,9	-2,5
Powiat włoszczowski - WIEŚ	-2,4	-4,3

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

Cały obszar województwa dotyka problem demograficzny, który jest spowodowany niskim poziomem urodzeń żywych, niskim współczynnikiem dzietności, jak też ujemnym saldem migracyjnym. Pod względem urodzeń żywych województwo świętokrzyskie zajmuje jedną z najniższych pozycji wśród województw w kraju. Liczba urodzeń żywych w regionie świętokrzyskim wyniosła 10 579 w 2015 roku i była niższa w odniesieniu do 2014 o 177 osób. W obu świętokrzyskich podregionach także zanotowano spadki wartości wskaźnika.

Tabela nr 4. Liczba urodzeń żywych w województwie świętokrzyskim w 2014 i 2015 roku w podziale na podregiony.

Nazwa	Liczba urodzeń żywych ogółem	
	2014	2015
	[-]	[-]
POLSKA	375 160	369 308
ŚWIĘTOKRZYSKIE	10 756	10 579
PODREGION 52 - KIELECKI	6 625	6 508
PODREGION 53 - SANDOMIERSKO-JĘDRZEJOWSKI	4 131	4 071

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

Zastępowalność pokoleń zapewnia współczynnik dzietności oscylujący na poziomie 2,10 do 2,15.²⁴ W regionie świętokrzyskim współczynnik ten wyniósł 1,18 w 2014 roku i 2015 roku i był jednym z dwu najniższych wartości na tle całego kraju. Biorąc pod uwagę podział na podregiony to wyższe wartości zanotowano w podregionie sandomiersko-jędrzejowskim, gdzie wskaźnik wyniósł 1,198 zarówno w 2014, jak i 2015 roku.

Tabela nr 5. Współczynnik dzietności w województwie świętokrzyskim w 2014 i 2015 roku w podziale na podregiony.

Nazwa	Dzietność	
	2014	2015
	[-]	[-]
POLSKA	1,290	1,289
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1,181	1,181
PODREGION 52 - KIELECKI	1,169	1,170
PODREGION 53 - SANDOMIERSKO-JĘDRZEJOWSKI	1,198	1,198

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

W celu utrzymania dalszego rozwoju koniecznymi wydają się inwestycje w kapitał ludzki, w tym w kompetencje dzieci, rodziców, nauczycieli, kadry zarządzającej ośrodków wychowania przedszkolnego. Pod pojęciami inwestycji w kapitał ludzki i jakość edukacji przedszkolnej kryje się rozszerzenie i wzmocnienie oferty edukacji najmłodszego pokolenia w zakresie objęcia nią dzieci ze szczególnymi potrzebami, czyli tworzenie placówek specjalnych i oddziałów integracyjnych.

Wczesna edukacja i opieka nad dziećmi w wieku 3-6 lat jest pierwszym etapem kształcenia, którego celem jest stymulowanie rozwoju poznawczego, społecznego i kulturalnego. Dzieci chodzące do przedszkoli przygotowują się do wczesnej nauki czytania, pisania oraz matematyki, a ponadto rozwijają swoje kompetencje społeczne i emocjonalne. Zwiększają w ten sposób swoje szanse na dobry start w szkole podstawowej i w całym procesie edukacji. Edukacja przedszkolna, choć jest pierwszym etapem edukacji formalnej, to należy rozumieć ją znacznie szerzej. Po pierwsze, w ujęciu czasowym jest okresem intensywnego rozwoju człowieka, który w dużej mierze wpływa na jego wykształcenie i sytuację w dorosłym życiu. Po drugie, edukacja małych dzieci nie dokonuje się wyłącznie w budynku ośrodków wychowania przedszkolnego podczas zajęć przygotowujących do szkoły. Potrzebne jest tu zaangażowanie całego środowiska lokalnego i zakres terytorialny wykraczający poza rodzinną miejscowość dzieci.

W okresie wczesnego dzieciństwa możliwości rozwojowe dzieci są największe. Należy je więc wykorzystać w maksymalnym zakresie. Dlatego tak ważna jest edukacja przedszkolna wspomagana różnymi zajęciami dodatkowymi i działaniami stymulującymi rozwój dzieci. Niezbędne jest więc wypracowanie systemu edukacji przedszkolnej wysokiej jakości opartej nie tylko na obowiązkowej

²⁴ Urząd Statystyczny w Kielcach: „Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie świętokrzyskim w 2014 roku”, ZWS Radom, Kielce, 2015 rok;

podstawie programowej, ale również programami dodatkowymi rozwijającymi zainteresowania, kreatywność, umiejętność pracy zespołowej i inne kluczowe kompetencje u dzieci.

Wychowanie przedszkolne to pierwszy i prawdopodobnie najważniejszy etap kształcenia w całym systemie polskiej oświaty. Obejmuje ono dzieci w wieku 3–6 lat i realizowane jest w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych mieszczących się w szkołach podstawowych, jak również w zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych.

Ogółem w województwie świętokrzyskim w 2014 r. liczba placówek wychowania przedszkolnego wynosiła 808 jednostek, co stanowiło zaledwie 3,73% wszystkich placówek w kraju. **Świętokrzyskie to jeden z 6 polskich regionów o najniższej liczbie placówek wychowania przedszkolnego.** Mniejszą ilość placówek wychowania przedszkolnego odnotowano jedynie w województwach: warmińsko-mazurskim (3,65%), podlaskim (3,14%), lubuskim (2,34%) oraz opolskim (2,19%). Wśród 808 placówek wychowania przedszkolnego jakie funkcjonowały na terenie województwa świętokrzyskiego w 2014 roku było 289 przedszkoli, 2 zespoły wychowania przedszkolnego, 131 punktów przedszkolnych i 386 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Natomiast w 2015 roku liczba placówek wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim zmniejszyła się i wyniosła 796 obiektów. W rezultacie na terenie regionu funkcjonowało 299 przedszkoli, 1 zespół wychowania przedszkolnego, 127 punktów przedszkolnych i 369 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych.

Tabela nr 6. Liczba placówek wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim w latach 2014-2015 ze wskazaniem agregatu miasto-wieś .

Nazwa	Przedszkola bez specjalnych		Przedszkola specjalne		Zespoły wychowania przedszkolnego bez specjalnych		Punkty przedszkolne bez specjalnych		Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	
	ogółem		ogółem		ogółem		ogółem		ogółem	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]
POLSKA	10 748	11 124	191	207	99	94	2 013	1 852	8 610	7 838
POLSKA - MIASTO	7 144	7 397	172	187	16	13	786	762	2 178	1 661
POLSKA - WIEŚ	3 604	3 727	19	20	83	81	1 227	1 090	6 432	6 177
ŚWIĘTOKRZYSKIE	281	291	8	8	2	1	131	127	386	369
ŚWIĘTOKRZYSKIE - MIASTO	139	152	6	6	0	0	9	9	61	53
ŚWIĘTOKRZYSKIE - WIEŚ	142	139	2	2	2	1	122	118	325	316
Powiat kielecki	33	33	0	0	2	1	62	61	104	99
Powiat kielecki - MIASTO	5	6	0	0	0	0	0	0	3	2
Powiat kielecki - WIEŚ	28	27	0	0	2	1	62	61	101	97
Powiat konecki	16	18	0	0	0	0	15	11	26	27
Powiat konecki - MIASTO	10	12	0	0	0	0	1	1	2	1
Powiat konecki - WIEŚ	6	6	0	0	0	0	14	10	24	26
Powiat ostrowiecki	22	24	0	0	0	0	0	0	25	22
Powiat ostrowiecki - MIASTO	14	16	0	0	0	0	0	0	9	6

Powiat ostrowiecki - WIEŚ	8	8	0	0	0	0	0	0	16	16
Powiat skarżyski	16	17	2	2	0	0	5	5	14	14
Powiat skarżyski - MIASTO	13	14	2	2	0	0	0	0	3	3
Powiat skarżyski - WIEŚ	3	3	0	0	0	0	5	5	11	11
Powiat starachowicki	14	15	0	0	0	0	4	5	38	38
Powiat starachowicki - MIASTO	10	11	0	0	0	0	1	2	9	9
Powiat starachowicki - WIEŚ	4	4	0	0	0	0	3	3	29	29
Powiat m.Kielce	47	50	3	3	0	0	5	4	16	15
Powiat m.Kielce - MIASTO	47	50	3	3	0	0	5	4	16	15
Powiat buski	16	17	0	0	0	0	5	4	27	24
Powiat buski - MIASTO	5	7	0	0	0	0	0	0	2	2
Powiat buski - WIEŚ	11	10	0	0	0	0	5	4	25	22
Powiat jędrzejowski	26	27	0	0	0	0	4	3	34	34
Powiat jędrzejowski - MIASTO	7	7	0	0	0	0	0	0	5	5
Powiat jędrzejowski - WIEŚ	19	20	0	0	0	0	4	3	29	29
Powiat kazimierski	6	6	1	1	0	0	5	5	13	13
Powiat kazimierski - MIASTO	4	4	0	0	0	0	0	0	2	2
Powiat kazimierski - WIEŚ	2	2	1	1	0	0	5	5	11	11
Powiat opatowski	5	5	1	1	0	0	5	5	26	25
Powiat opatowski - MIASTO	2	2	0	0	0	0	1	1	2	2
Powiat opatowski - WIEŚ	3	3	1	1	0	0	4	4	24	23
Powiat pińczowski	17	17	0	0	0	0	6	6	8	8
Powiat pińczowski - MIASTO	4	4	0	0	0	0	1	1	1	1
Powiat pińczowski - WIEŚ	13	13	0	0	0	0	5	5	7	7
Powiat sandomierski	26	25	1	1	0	0	14	17	30	29
Powiat sandomierski - MIASTO	11	11	1	1	0	0	0	0	5	3
Powiat sandomierski - WIEŚ	15	14	0	0	0	0	14	17	25	26
Powiat staszowski	20	20	0	0	0	0	1	1	13	12
Powiat staszowski - MIASTO	5	5	0	0	0	0	0	0	1	1
Powiat staszowski - WIEŚ	15	15	0	0	0	0	1	1	12	11
Powiat włoszczowski	17	17	0	0	0	0	0	0	12	9
Powiat włoszczowski - MIASTO	2	3	0	0	0	0	0	0	1	1
Powiat włoszczowski - WIEŚ	15	14	0	0	0	0	0	0	11	8

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

W regionie świętokrzyskim na koniec 2015 roku liczba dzieci w wieku 3-5 lat wyniosła 35 329 osób i była mniejsza niż w 2014 roku o 1 608 osób. Natomiast liczba dzieci w przedziale wiekowym 3-6 lat wzrosła z 43 402 osób na 48 286 osób. Najwięcej dzieci w wieku 3-5 i 3-6 lat

zamieszkiwało tereny wiejskie. Najwięcej dzieci w przedziale wiekowym 3-6 lat było mieszkańcami powiatu kieleckiego (9 144 osoby) i miasta powiatowego Kielce (7 609 osób). Najmniejszą ilością takich dzieci charakteryzowały się powiaty: kazimierski – 1 157 dzieci i pińczowski – 1 391 dzieci. Jednakże w odniesieniu do roku 2014 oba te powiaty zanotowały wzrost wskaźnika kolejno o 111 dzieci i 151 dzieci.

Tabela nr 7. Liczba dzieci w wieku przedszkolnym w województwie świętokrzyskim w latach 2014-2015 ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.

Nazwa	Dzieci w wieku przedszkolnym							
	ogółem							
	dzieci w wieku 3 - 5 lat		dzieci w wieku 3 - 6 lat		dzieci w wieku 3 - 4 lat		dzieci w wieku 4 - 6 lat	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
POLSKA	1 244 861	1 199 831	1 459 850	1 633 192	811 223	785 534	1 063 163	1 244 248
POLSKA - MIASTO	721 353	694 685	844 113	943 583	471 185	455 440	613 260	718 031
POLSKA - WIEŚ	523 508	505 146	615 737	689 609	340 038	330 094	449 903	526 217
ŚWIĘTOKRZYSKIE	36 937	35 329	43 402	48 286	23 967	23 143	31 643	36 873
ŚWIĘTOKRZYSKIE - MIASTO	15 576	14 864	18 292	20 311	10 104	9 712	13 365	15 491
ŚWIĘTOKRZYSKIE - WIEŚ	21 361	20 465	25 110	27 975	13 863	13 431	18 278	21 382
Powiat kielecki	6 917	6 794	8 106	9 144	4 576	4 466	5 828	6 972
Powiat kielecki - MIASTO	436	399	503	542	285	253	362	425
Powiat kielecki - WIEŚ	6 481	6 395	7 603	8 602	4 291	4 213	5 466	6 547
Powiat konecki	2 272	2 204	2 680	2 993	1 484	1 481	1 932	2 266
Powiat konecki - MIASTO	634	626	758	857	403	440	540	634
Powiat konecki - WIEŚ	1 638	1 578	1 922	2 136	1 081	1 041	1 392	1 632
Powiat ostrowiecki	3 067	2 799	3 604	3 918	1 937	1 815	2 662	3 041
Powiat ostrowiecki - MIASTO	2 029	1 856	2 395	2 578	1 294	1 197	1 769	2 001
Powiat ostrowiecki - WIEŚ	1 038	943	1 209	1 340	643	618	893	1 040
Powiat skarżyski	2 029	1 901	2 378	2 625	1 302	1 246	1 738	2 010
Powiat skarżyski - MIASTO	1 391	1 315	1 631	1 812	890	863	1 197	1 377
Powiat skarżyski - WIEŚ	638	586	747	813	412	383	541	633
Powiat starachowicki	2 659	2 500	3 117	3 459	1 701	1 616	2 293	2 670
Powiat starachowicki - MIASTO	1 385	1 332	1 616	1 814	897	863	1 179	1 392
Powiat starachowicki - WIEŚ	1 274	1 168	1 501	1 645	804	753	1 114	1 278
Powiat m.Kielce	5 781	5 562	6 785	7 609	3 728	3 667	4 978	5 734
Powiat m.Kielce - MIASTO	5 781	5 562	6 785	7 609	3 728	3 667	4 978	5 734
Powiat buski	2 141	1 985	2 508	2 747	1 371	1 266	1 851	2 130
Powiat buski - MIASTO	465	475	538	641	311	305	386	496
Powiat buski - WIEŚ	1 676	1 510	1 970	2 106	1 060	961	1 465	1 634
Powiat jędrzejowski	2 797	2 746	3 273	3 663	1 878	1 757	2 388	2 781
Powiat jędrzejowski - MIASTO	826	800	970	1 055	569	494	705	822
Powiat jędrzejowski - WIEŚ	1 971	1 946	2 303	2 608	1 309	1 263	1 683	1 959

Powiat kazimierski	878	849	1 046	1 157	564	561	774	864
Powiat kazimierski - MIASTO	168	155	211	208	113	90	166	162
Powiat kazimierski - WIEŚ	710	694	835	949	451	471	608	702
Powiat opatowski	1 493	1 412	1 759	1 960	942	921	1 311	1 485
Powiat opatowski - MIASTO	309	280	355	401	190	179	270	306
Powiat opatowski - WIEŚ	1 184	1 132	1 404	1 559	752	742	1 041	1 179
Powiat pińczowski	1 046	1 058	1 240	1 391	717	715	865	1 053
Powiat pińczowski - MIASTO	288	284	338	377	196	198	232	282
Powiat pińczowski - WIEŚ	758	774	902	1 014	521	517	633	771
Powiat sandomierski	2 211	2 069	2 620	2 893	1 392	1 373	1 922	2 224
Powiat sandomierski - MIASTO	805	773	946	1 040	538	507	672	808
Powiat sandomierski - WIEŚ	1 406	1 296	1 674	1 853	854	866	1 250	1 416
Powiat staszowski	2 300	2 171	2 693	2 983	1 502	1 415	1 947	2 307
Powiat staszowski - MIASTO	771	718	909	993	501	463	664	769
Powiat staszowski - WIEŚ	1 529	1 453	1 784	1 990	1 001	952	1 283	1 538
Powiat włoszczowski	1 346	1 279	1 593	1 744	873	844	1 154	1 336
Powiat włoszczowski - MIASTO	288	289	337	384	189	193	245	283
Powiat włoszczowski - WIEŚ	1 058	990	1 256	1 360	684	651	909	1 053

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

WSKAŹNIK UPREDZSKOLNIENIA W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM

W 2014 roku najwyższą wartość wskaźnika uprzedzskolnienia w grupie dzieci w wieku 3-6 lat zanotowano w mieście powiatowym Kielce - 92,4% oraz w powiatach: sandomierskim – 85,8% i pińczowskim – 82,4%. Równie wysoki poziom wskaźnika zanotowano na terenie powiatów: staszowskiego - 78,4%, skarżyskiego – 77,0%, kieleckiego – 76,6%, jędrzejowskiego – 76,2%. Wskaźnik powyżej 75% został osiągnięty również w powiatach: koneckim – 75,2%, buskim – 75,1% oraz ostrowieckim – 75,1%. Uprzedzskolnienie na poziomie równym 75% zanotowano w powiecie włoszczowskim. Natomiast procentowy udział liczby dzieci w wieku 3-6 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na poziomie niższym niż 75% zanotowano w 3 świętokrzyskich powiatach, tj. w powiecie starachowickim – 73,1%, kazimierskim – 72,8% i opatowskim – 68,7%.

Tabela nr 8. Procentowy udział liczby dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym według powiatów w 2014 roku w województwie świętokrzyskim z podziałem na powiaty z uwzględnieniem agregatu miasto-wieś.

Nazwa	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie świętokrzyskim	
	ogółem	
	dzieci w wieku 3 - 6 lat	
	2014	
	[%]	
POLSKA		82,3

ŚWIĘTOKRZYSKIE	78,9
Powiat kielecki	76,6
Powiat konecki	75,2
Powiat ostrowiecki	75,1
Powiat skarżyski	77,0
Powiat starachowicki	73,1
Powiat m.Kielce	92,4
Powiat buski	75,1
Powiat jędrzejowski	76,2
Powiat kazimierski	72,8
Powiat opatowski	68,7
Powiat pińczowski	82,4
Powiat sandomierski	85,8
Powiat staszowski	78,4
Powiat włoszczowski	75,0

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

WSKAŹNIK UPZEDSZKOLNIENIA Z WYODRĘBNIENIEM DANYCH DOTYCZĄCYCH OSI (OBSZARÓW O NAJGORSZYM DOSTĘPIE DO USŁUG)

Analizując wskaźnik uprzedzkolnienia w grupie wiekowej dzieci 3-6 lat w województwie świętokrzyskim, to najwyższym wskaźnikiem charakteryzowało się miasto Kielce – 92,4% oraz powiat sandomierski – 86,4%. Na tych obszarach wskaźnik uprzedzkolnienia osiągnął wartości wyższe niż 75%, ale niższe niż 95%. Również wysoką wartość wskaźnika zanotowano w powiatach: kazimierskim – 74,2% oraz włoszczowskim – 73,7%. Nieco niższy poziom uprzedzkolnienia na obszarach o najgorszym dostępie do usług zanotowano w powiatach: kieleckim – 69,2%; pińczowskim – 67,8%; buskim – 67,4%; starachowickim – 67,0%. Dużo poniżej poziomu 75% zanotowały powiaty: konecki – 65,8%, jędrzejowski – 65,8%; ostrowiecki – 65,3%; opatowski – 64,8%, staszowski – 64,7%. Najniższy poziom uprzedzkolnienia zanotowano w powiecie skarżyskim – 52,9%.

Podsumowując, we wszystkich powiatach województwa świętokrzyskiego odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2014 roku nie przekroczył zakładanego kryterium 95%. Ponadto zdecydowana większość powiatów zanotowała ten wskaźnik na poziomie niższym niż 75%.

Tabela nr 9. Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2014 roku w województwie świętokrzyskim na obszarach o najgorszym dostępie do usług.

Nazwa	Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie świętokrzyskim na obszarach o najgorszym dostępie do usług
	2014
	[%]
Powiat kielecki	69,2
Powiat konecki	65,8
Powiat ostrowiecki	65,3
Powiat skarżyski	52,9
Powiat starachowicki	67,0
Powiat m.Kielce	92,4
Powiat buski	67,4
Powiat jędrzejowski	65,8
Powiat kazimierski	74,2
Powiat opatowski	64,8
Powiat pińczowski	67,8
Powiat sandomierski	86,4
Powiat staszowski	64,7
Powiat włoszczowski	73,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS: Bank Danych Lokalnych (Wartość wskaźników została opracowana przez ORR na potrzeby RPO WŚ 2014-2020. Dane częściowe zostały pobrane z GUS:BDL i opracowane według obszarów o najgorszym dostępie do usług dla województwa świętokrzyskiego).

WSKAŹNIK UPZEDSZKOLNIENIA Z WYODRĘBNIENIEM DANYCH DOTYCZĄCYCH KIELECKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

Kielecki Obszar Funkcjonalny (KOF), którego członkowie podpisali porozumienie, obejmuje obszar Kielc oraz sąsiednich gmin. Łącznie składa się na niego 12 jednostek samorządu terytorialnego. Poza Kielcami w skład KOF wchodzi Chęciny, Chmielnik, Daleszyce, Górno, Masłów, Miedziana Góra, Morawica, Piekosów, Sitkówka-Nowiny, Strawczyn oraz Zagnańsk. Wskaźnik uprzedzkolnienia na terenie Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego wyniósł w 2014 roku 80,5%.

Analizując wychowanie przedszkolne w regionie świętokrzyskim należy również zbadać dostępność miejsc w jednostkach tego typu. Największa liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego w województwie przypadła na tereny miejskie (16 662 miejsca w obiektach w 2014 r. i 16 841 miejsc w placówkach w 2015 r.). Pod tym względem miasto powiatowe Kielce znalazło się na 1. pozycji wśród wszystkich powiatów województwa świętokrzyskiego (6 141 miejsc w placówkach

wychowania przedszkolnego 2014 r i 6 013 w 2015 r.). Najmniej miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego przypadało w powiecie kazimierskim (591 miejsc w 2014 i 622 miejsc w 2015 r.).²⁵

Tabela nr 10. Liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego w 2014 i 2015 roku w województwie świętokrzyskim w podziale na powiaty z uwzględnieniem agregatu „miasto-wieś”.

Nazwa	Liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim w 2014 i 2015 roku	
	2014	2015
	[msc.]	[msc.]
POLSKA	1 065 349	1 068 975
POLSKA - MIASTO	794 195	796 002
POLSKA - WIEŚ	271 154	272 973
ŚWIĘTOKRZYSKIE	27 065	26 860
ŚWIĘTOKRZYSKIE - MIASTO	16 662	16 841
ŚWIĘTOKRZYSKIE - WIEŚ	10 403	10 019
Powiat kielecki	3 950	3 948
Powiat kielecki - MIASTO	501	550
Powiat kielecki - WIEŚ	3 449	3 398
Powiat konecki	1 606	1 560
Powiat konecki - MIASTO	952	1 016
Powiat konecki - WIEŚ	654	544
Powiat ostrowiecki	1 997	2 109
Powiat ostrowiecki - MIASTO	1 562	1 664
Powiat ostrowiecki - WIEŚ	435	445
Powiat skarżyski	1 717	1 735
Powiat skarżyski - MIASTO	1 433	1 449
Powiat skarżyski - WIEŚ	284	286
Powiat starachowicki	1 222	1 248
Powiat starachowicki - MIASTO	1 013	1 042
Powiat starachowicki - WIEŚ	209	206
Powiat m.Kielce	6 141	6 013
Powiat m.Kielce - MIASTO	6 141	6 013
Powiat buski	1 458	1 483
Powiat buski - MIASTO	671	871
Powiat buski - WIEŚ	787	612
Powiat jędrzejowski	1 803	1 759
Powiat jędrzejowski - MIASTO	767	749
Powiat jędrzejowski - WIEŚ	1 036	1 010
Powiat kazimierski	591	622
Powiat kazimierski - MIASTO	435	450

²⁵ <https://bdl.stat.gov.pl>

Powiat kazimierski - WIEŚ	156	172
Powiat opatowski	685	680
Powiat opatowski - MIASTO	430	430
Powiat opatowski - WIEŚ	255	250
Powiat pińczowski	991	968
Powiat pińczowski - MIASTO	465	440
Powiat pińczowski - WIEŚ	526	528
Powiat sandomierski	2 013	1 942
Powiat sandomierski - MIASTO	938	901
Powiat sandomierski - WIEŚ	1 075	1 041
Powiat staszowski	1 941	1 827
Powiat staszowski - MIASTO	1 036	945
Powiat staszowski - WIEŚ	905	882
Powiat włoszczowski	950	966
Powiat włoszczowski - MIASTO	318	321
Powiat włoszczowski - WIEŚ	632	645

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

Placówki wychowania przedszkolnego dzielą się na zwykłe i specjalne. Specjalne organizowane są dla dzieci z wadami wzroku, wadami słuchu, z niepełnosprawnością ruchową, przewlekłe chorych (placówki wykonujące działalność leczniczą), z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym, z niepełnosprawnością sprzężoną. Przedszkole specjalne może być placówką samodzielną bądź organizacyjnie związaną ze szkołą podstawową specjalną, specjalnym ośrodkiem szkolno-wychowawczym lub zakładem opieki zdrowotnej. W przypadku dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wychowaniem przedszkolnym może być objęte dziecko w wieku powyżej 6 lat, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 10 lat, a obowiązek szkolny tych dzieci zostaje odroczony. W przypadku dziecka posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, w którym dziecko rozpocznie spełnianie obowiązku szkolnego²⁶.

Liczba przedszkoli specjalnych w województwie świętokrzyskim w 2014 roku i 2015 roku wynosiła 8. Trzy tego typu placówki były zlokalizowane na terenie m. powiatowego Kielce, 2 w powiecie skarżyskim i po 1 w powiatach: kazimierskim, opatowskim i sandomierskim. W pozostałych świętokrzyskich powiatach nie było przedszkoli specjalnych.

Na 121 miejsc w przedszkolach specjalnych funkcjonujących na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku 48 dostępnych było w m. powiatowym Kielce, 25 w powiecie skarżyskim, 20 w sandomierskim, 10 w kazimierskim i 8 w opatowskim.

²⁶ Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2014-2015, GUS, Warszawa, 2015 r.

Tabela nr 11. Liczba przedszkoli specjalnych ogółem oraz miejsc w przedszkolach specjalnych w województwie świętokrzyskim w podziale na powiaty w 2014 roku z uwzględnieniem agregatu „miasto-wieś”.

Nazwa	Przedszkola specjalne			
	ogółem		miejsca	
	ogółem		ogółem	
	2014	2015	2014	2015
	[ob.]	[ob.]	[msc.]	[msc.]
POLSKA	191	207	4 096	4 392
POLSKA - MIASTO	172	187	3 846	4 109
POLSKA - WIEŚ	19	20	250	283
ŚWIĘTOKRZYSKIE	8	8	111	121
ŚWIĘTOKRZYSKIE - MIASTO	6	6	93	103
ŚWIĘTOKRZYSKIE - WIEŚ	2	2	18	18
Powiat skarżyski	2	2	25	28
Powiat skarżyski - MIASTO	2	2	25	28
Powiat m.Kielce	3	3	48	55
Powiat m.Kielce - MIASTO	3	3	48	55
Powiat kazimierski	1	1	10	10
Powiat kazimierski - WIEŚ	1	1	10	10
Powiat opatowski	1	1	8	8
Powiat opatowski - WIEŚ	1	1	8	8
Powiat sandomierski	1	1	20	20
Powiat sandomierski - MIASTO	1	1	20	20

Źródło: GUS: Bank Danych Lokalnych

Na koniec 2015 roku w regionie świętokrzyskim do przedszkoli specjalnych uczęszczało 83 dzieci. W odniesieniu do roku 2014 liczba ta wzrosła o 6 dzieci. Wzrost liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli specjalnych w województwie świętokrzyskim zanotowano również w powiatach: skarżyskim (o 2 dzieci), m. powiatowym Kielce (o 9 dzieci), powiecie kazimierskim (o 1 dziecko) i powiecie opatowskim (o 2 dzieci). Spadek liczby dzieci w przedszkolach specjalnych został zanotowany jedynie w powiecie sandomierskim (o 8 dzieci).

Tabela nr 12. Liczba dzieci w przedszkolach specjalnych w świętokrzyskich powiatach w 2014 roku w podziale na wiek i z uwzględnieniem agregatu „miasto-wieś”.

Nazwa	Dzieci w przedszkolach specjalnych	
	ogółem	
	2014	2015
	[osoba]	[osoba]
POLSKA	3 170	3 360
POLSKA - MIASTO	3 004	3 155
POLSKA - WIEŚ	166	205
ŚWIĘTOKRZYSKIE	77	83

ŚWIĘTOKRZYSKIE - MIASTO	67	70
ŚWIĘTOKRZYSKIE - WIEŚ	10	13
Powiat skarżyski	19	21
Powiat skarżyski - MIASTO	19	21
Powiat m.Kielce	34	43
Powiat m.Kielce - MIASTO	34	43
Powiat kazimierski	6	7
Powiat kazimierski - WIEŚ	6	7
Powiat opatowski	4	6
Powiat opatowski - WIEŚ	4	6
Powiat sandomierski	14	6
Powiat sandomierski - MIASTO	14	6

Źródło: GUS: Bank Danych Lokalnych

III. „ANALIZA OBEJMUJĄCA DZIAŁANIA NA RZECZ KSZTAŁTOWANIA I ROZWIJANIA WŚRÓD DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM POSTAW I KOMPETENCJI KLUCZOWYCH, NIEZBĘDNYCH NA RYNKU PRACY”

Ministerstwo Edukacji Narodowej opracowało podstawę programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, w której określono wytyczne co do podstawowych i obowiązkowych działań tych instytucji. Ponadto każda z placówek wychowania przedszkolnego posiada tzw. koncepcje pracy, w której rzetelnie nakreśla swoją koncepcję pracy i działania (w tym przyszłościowe) z uwzględnieniem tego, czy jest to placówka zwykła, czy z oddziałami specjalnymi lub integracyjnymi, które często wymagają specjalistycznych działań związanych z terapią, np. sensoryczną, logopedyczną.

Trudno dokonać jednoznacznej analizy, dotyczącej poziomu osiągnięć edukacyjnych placówek wychowania przedszkolnego pod kątem kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy, w tym matematyczno-przyrodniczych, ICT, czy językowych. Równie ciężko jest ocenić wyniki osiągnięć edukacyjnych pod kątem kreowanych postaw lub umiejętności związanych z kreatywnością, innowacyjnością i pracą zespołową promowaną w tego rodzaju instytucjach nauczania. Kwestie te można natomiast rozpatrywać bardziej powszechnie. Ogólnie można powiedzieć, że najlepsze przedszkola to takie, które poza wykształconą i kompetentną kadrą oferują doskonały program edukacyjny, dietę odpowiednią dla dzieci i warunki lokalowe, które pozwalają pociechom na swobodę i gwarantują komfort.

Analizując koncepcje pracy świętokrzyskich przedszkoli wnioskuje się, że wypełniając podstawę programową nauczania przedszkolnego opracowaną przez MEN, realizują one większość działań prowadzących do jak największego przysposobienia przez przedszkolaków umiejętności niezbędnych do szybkiego dostosowania się do późniejszych wymogów edukacyjnych i potrzeb życiowych.

Pod kątem kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy, w tym matematyczno-przyrodniczych, ICT, czy językowych, zdecydowana większość placówek wychowania przedszkolnego przewiduje w swoich programach nauczania nacisk na te elementy. Trudno tutaj mówić o kształtowaniu wiedzy matematycznej u przedszkolaka, ale wiedza przyrodnicza i języki obce nowożytne, są właściwie na porządku dziennym. W ostatnim okresie pojawiły się również placówki, które kładą nacisk na zupełnie nowe aspekty i kierunki. Przykładem może tutaj być „Mini College”, który został utworzony z początkiem stycznia 2016 r. na terenie kampusu Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Jest to nowe przedszkole, które realizuje autorski program nauczania. Placówka przyjmuje dzieci w wieku od 2,5 do 6 roku życia i jest placówką integracyjną. Oprócz podstawy programowej, dzieci realizują tu autorski program „Naukowe przedszkole”, który posiada patronat Ministra Edukacji Narodowej. Maluchy biorą m.in. udział w warsztatach z wielu dziedzin - od sztuk pięknych po nauki medyczne, oczywiście odpowiednio dostosowanych do ich wieku. Oprócz tego w laboratoriach UJK mogą uczestniczyć w ciekawych eksperymentach i doświadczeniach. Przedszkole zostało zlokalizowane w budynku o powierzchni ok. 300 metrów kw. Znajdą się tu trzy

sale dydaktyczne. Oprócz tego jest patio, w którym wiosną powstanie plac zabaw dla dzieci. Takie same przedszkola działają też w Piekoszowie i Łopusznie.²⁷

Tabela nr 13. Wskaźniki kompetencji kluczowych.

Kompetencja	Składowe kompetencji – cechy konstytutywne	Wskaźniki kompetencji-cechy konsekwentne
I. POROZUMIEWANIE SIĘ W JĘZYKU OJCZYSTYM	1. wiedza o:	<ul style="list-style-type: none"> - związku między rozwojem indywidualnych zdolności poznawczych, które pozwalają interpretować świat i budować relacje z innymi ludźmi, a poziomem porozumiewania się z innymi; - zależnościach między poziomem znajomości słownictwa, gramatyki funkcji języka a możliwościami porozumiewania się; - konieczności stosowania różnego języka w różnych rodzajach tekstów; - związku języka i sposobu porozumiewania się z kontekstem.
	2. umiejętności w zakresie:	<ul style="list-style-type: none"> - porozumiewania się w mowie i piśmie w zależności od sytuacji komunikacyjnej; - obserwowania swojego sposobu porozumiewania się i dostosowania do wymogów sytuacji; - rozróżniania różnego rodzaju tekstów i wykorzystywania stosownie do kontekstu; - poszukiwania, gromadzenia, przetwarzania informacji oraz wykorzystywania ich do wyrażania własnych argumentów w mowie i piśmie.
	3. pozytywna postawa wobec:	<ul style="list-style-type: none"> - krytycznego i konstruktywnego dialogu; - urzeczywistnienia kontaktów z innymi ludźmi; - używania języka w sposób pozytywny i odpowiedzialny społecznie.
II. POROZUMIEWANIE SIĘ W JĘZYKACH OBCYCH	1. wiedza o:	<ul style="list-style-type: none"> - związku poziomu znajomości słownictwa i gramatyki funkcjonalnej z możliwościami porozumiewania się; - różnych typach interakcji słownej i rejestrach języka; - konwencjach społecznych, aspektach kulturowych oraz zmienności języków i ich związku z porozumiewaniem się.
	2. umiejętności w zakresie:	<ul style="list-style-type: none"> - rozumienia komunikatów słownych; - inicjowania, podtrzymywania oraz kończenia rozmowy, - czytania, rozumienia oraz pisania tekstów odpowiednio do swoich potrzeb; - uczenia się języka w nieformalny sposób przez całe życie.
	3. pozytywna postawa wobec:	<ul style="list-style-type: none"> - różnorodności kulturowej; - komunikacji międzykulturowej; - różnorodności językowej.
III. KOMPETENCJE MATEMATYCZNE I PODSTAWOWE KOMPETENCJE NAUKOWO- TECHNICZNE	1. wiedza o:	<ul style="list-style-type: none"> - sposobach dokonywania obliczeń; - stosowanych miarach i strukturach; - głównych operacjach i sposobach prezentacji matematycznej; - znaczeniu i treści terminów matematycznych i naukowych; - zasadach rządzących naturą oraz wpływie nauki i technologii na świat przyrody; - korzyściach, ograniczeniach i zagrożeniach powodowanych działalnością ludzi.
	2. umiejętności w zakresie:	<ul style="list-style-type: none"> - stosowania głównych zasad i procesów matematycznych w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych; - śledzenia i oceniania ciągów argumentów; - przeprowadzenia dowodu z wykorzystaniem matematycznego rozumowania oraz wyciągania wniosków na podstawie dowodów;

²⁷ https://www.wrota-swietokrzyskie.pl/pio/-/asset_publisher/F9Uh/content/id/3057623

		<ul style="list-style-type: none"> - komunikowania się językiem matematycznym oraz korzystania z odpowiednich pomocy; - wykorzystywania narzędzi i urządzeń technicznych oraz danych naukowych do osiągnięcia celu bądź podjęcia decyzji; - rozpoznawania niezbędnych cech postępowania naukowego oraz wyrażania wniosków i sposobów rozumowania, które do tych wniosków doprowadziły.
	3. pozytywna postawa wobec:	<ul style="list-style-type: none"> - możliwości wykorzystania matematycznych sposobów myślenia w poszukiwaniu przyczyni rozwiązań problemów oraz oceniania ich zasadności; - prawdy jako wartości ogólnoludzkiej; - krytycznego rozumowania i ciekawości poznawczej; - potrzeby stosowania zasad etycznych oraz poszanowania zarówno bezpieczeństwa, jak i trwałości, w szczególności w odniesieniu do postępu naukowo-technicznego w kontekście danej osoby, jej rodziny i społeczności oraz zagadnień globalnych.
IV. KOMPETENCJE INFORMATYCZNE	1. wiedza o:	<ul style="list-style-type: none"> - aplikacjach komputerowych (edytor tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych) i możliwościach ich wykorzystania w życiu osobistym i społecznym oraz w pracy; - wielu zagrożeniach związanych z Internetem i komunikacją za pośrednictwem mediów elektronicznych; - możliwościach technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) we wspieraniu kreatywności i innowacyjności; - zasadach prawnych i etycznych wykorzystywanych przy interaktywnym korzystaniu z TSI.
	2. umiejętności w zakresie:	<ul style="list-style-type: none"> - poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji oraz ich wykorzystania w krytyczny sposób; - oceny odpowiedzialności informacji z rozróżnieniem elementów wirtualnych od rzeczywistych; - stosowania narzędzi do tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych informacji; - docierania do usług oferowanych w Internecie, wyszukiwania i korzystania z nich; - stosowania TSI jako wsparcia krytycznego myślenia, kreatywności i innowacji.
	3. pozytywna postawa wobec:	<ul style="list-style-type: none"> - dostępnych informacji oraz odpowiedzialnego korzystania z mediów interaktywnych ; - rozwijania kompetencji informatycznych poprzez udział w społecznościach i sieciach współpracy w celach kulturalnych, społecznych i zawodowych.
V. UMIĘTNOŚCI UCZENIA SIĘ	1. wiedza o:	<ul style="list-style-type: none"> - związku celów uczącego się z koniecznością określenia wiedzy, umiejętności i kwalifikacji, które są ich treścią; - własnych preferowanych sposobach uczenia się oraz swoich silnych i słabych stronach; - możliwościach kształcenia i szkolenia oraz dostępności do wsparcia;
	2. umiejętności w zakresie:	<ul style="list-style-type: none"> - korzystania z technologii informacyjnych i komunikacyjnych niezbędnych do dalszego uczenia się; - docierania do nowej wiedzy, jej zdobywania, przetwarzania i przyswajania; - zarządzania własnymi wzorcami uczenia się, kształtowania własnej kariery i pracy; - koncentracji na dłuższych okresach oraz krytycznej refleksji na temat celów uczenia się; - zarządzania swoim czasem i organizacji własnego uczenia się (indywidualnie i w zespole)
	3. pozytywna postawa wobec:	<ul style="list-style-type: none"> - własnych możliwości i umiejętności związanych z uczeniem się; - konieczności rozwiązywania licznych problemów, pokonywania wielu przeszkód i zmieniania się;

		<ul style="list-style-type: none"> - korzystania z doświadczeń życiowych własnych i innych ludzi; - potrzeby poszukiwania możliwości uczenia się; - możliwości korzystania z uczenia się w różnorodnych sytuacjach życiowych.
VI. KOMPETENCJE SPOŁECZNE I OBYWATELSKIE	1.wiedza o:	<ul style="list-style-type: none"> - związku stylu życia jednostki i jej rodziny z ich poziomem zdrowia fizycznego i psychicznego; - różnych zasadach postępowania i zachowania, które są przyjęte w różnych społeczeństwach i środowiskach oraz ich wpływie na relacje interpersonalne; - życiu społecznym środowisk, które jest regulowane poprzez interpretację podstawowych pojęć dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, równości płci i braku dyskryminacji członków społeczeństwa; - demokracji, sprawiedliwości, równości, obywatelstwie, prawach obywatelskich oraz zapisach określających ich stosowanie przez różne instytucje na wszystkich poziomach społecznego funkcjonowania podanych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej i międzynarodowych deklaracjach; - głównych wydarzeniach współczesnych i historycznych, - treści celów i wartości, jakimi kierują się europejskie ruchy społeczne i polityczne; - integracji europejskiej, strukturach UE i związku z ich głównymi celami i wartościami; - różnorodności tożsamości i odmienności kulturowej w Europie.
	2. umiejętności w zakresie:	<ul style="list-style-type: none"> - konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach poprzez wykazywanie się tolerancją, wyrażanie i rozumienie różnych punktów widzenia; - społecznego negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania oraz empatii; - radzenia sobie ze stresem i frustracją oraz ich konstruktywnego wyrażania; - rozróżniania stref osobistej i zawodowej w kontekście funkcjonowania społecznego i obywatelskiego; - efektywnego zaangażowania się, wraz z innymi ludźmi, w działania publiczne oraz w solidarne rozwiązywanie problemów stojących przed lokalnymi i większymi społecznościami; - krytycznej i twórczej refleksji oraz konstruktywnego uczestnictwa w działaniach społeczności lokalnych i sąsiedzkich; - podejmowania decyzji na wszystkich poziomach, od lokalnego, poprzez krajowy, po europejski, szczególnie w drodze głosowania.
	3. pozytywna postawa wobec:	<ul style="list-style-type: none"> - współpracy, asertywności i prawości jako warunków społecznego współistnienia; - potrzeby docenienia innych ludzi i szanowania ich; - potrzeby pokonywania własnych uprzedzeń i osiągnięcia kompromisów, - potrzeby poszanowania praw człowieka, w tym równości jako podstawy demokracji, oraz uznania i rozumienia różnic w systemach wartości różnych religii grup etnicznych; - uczestnictwa w demokratycznym podejmowaniu decyzji na wszystkich poziomach funkcjonowania społecznego; - wykazywania się poczuciem obowiązku, zrozumienia i poszanowania wspólnych wartości, takich jak respektowanie demokratycznych zasad niezbędnych do zapewnienia spójności wspólnoty; - działalności obywatelskiej, wspierania różnorodności i spójności społecznej, zrównoważonego rozwoju oraz wartości i prywatności innych ludzi.

VII. INICJATYWNOŚĆ I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	1.wiedza o:	<ul style="list-style-type: none"> - możliwościach działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej stanowiącej kontekst pracy i życia ludzi; - zasadach działania gospodarki, szansach i wyzwaniach stojących przed pracodawcami i organizacjami; - zasadach etycznych związanych z różnymi przedsięwzięciami oraz ich pozytywnym wpływie na zarządzanie.
	2. umiejętności w zakresie	<ul style="list-style-type: none"> - proaktywnego zarządzania projektami ; - skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz organizowania pracy indywidualnej i zespołowej; - identyfikacji oceny własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.
	3. pozytywna postawa wobec:	<ul style="list-style-type: none"> - inicjatywności, aktywności, niezależności i innowacyjności zarówno w życiu osobistym, społecznym, jak i zawodowym; - sytuacji wymagających determinacji i wysokiego poziomu motywacji, związanych z realizacją celów zarówno osobistych, jak i wspólnych w życiu prywatnym i w pracy.
VIII. ŚWIADOMOŚĆ I EKSPRESJA KULTURALNA	1.wiedza o:	<ul style="list-style-type: none"> - lokalnym, narodowym i europejskim dziedzictwie kulturowym oraz jego miejscu w świecie; - najważniejszych działach kultury, w tym współczesnej kultury popularnej; - kulturowej i językowej różnorodności w Europie i innych regionach świata oraz konieczności jej zachowania; - znaczeniu estetyki w życiu codziennym.
	2. umiejętności w zakresie:	<ul style="list-style-type: none"> - przeżywania wartości w kontakcie z dziełami sztuki; - wyrażania siebie za pomocą różnorodnych środków z wykorzystaniem wrodzonych zdolności; - odnoszenia własnych punktów widzenia w zakresie twórczości i ekspresji do opinii innych; - rozpoznawania i wykorzystywania społecznych i ekonomicznych możliwości w działalności kulturalnej.
	3. pozytywna postawa wobec:	<ul style="list-style-type: none"> - własnej kultury; - różnorodności ekspresji kulturalnej; - potrzeby kreatywności oraz pielęgnowania zdolności estetycznych; - możliwości wyrażania siebie za pomocą środków artystycznych i udziału w życiu kulturalnym.

Źródło: J. Uszyńska-Jamroc, B. Dudel, M. Głowska-Sołdatow: „Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów w procesie edukacji wczesnoszkolnej”.

Jak już wcześniej wspomniano nauczanie przedszkolne jest bardzo ważnym elementem życia każdego człowieka. Wczesna asymilacja w pewnej grupie osób, o różnych potrzebach edukacyjnych jest dobrą praktyką na przyszłą asymilację społeczną. Kształtowanie postaw kreatywnych małego człowieka procentuje w przyszłości. Obecnie kreatywność to niezwykle ważna kompetencja oczekiwana przez pracodawców w zawodach związanych ze sztuką, mediami, czy reklamą, ale także w szeroko rozumianym biznesie. Ważne jest więc rozwijanie i trenowanie kreatywności już u najmłodszych dzieci. Placówki wychowania przedszkolnego uczą wychowanków kreatywnego myślenia najczęściej poprzez zadania rysunkowe, gry i zabawy pobudzające wyobraźnię, w tym także ruchowe.

Instytucje takie, jak przedszkola to drugie po domu rodzinnym ważne środowisko, gdzie dziecko nabywa umiejętności pracy zespołowej. Dzieje się to dzięki zabawie oraz nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami. Towarzystwo rówieśników sprzyja uspołecznieniu, a wspólnie spędzane chwile wymagają od dziecka kooperacji. Dziecko uczy się działania w grupie, angażuje się w procesy poznawcze, które stymuluje grupa rówieśników. Poprzez gry i zabawy zespołowe, integrujące dzieci

uczą się tolerancji, życzliwości, czy szacunku do drugiej osoby. Uczą się również stosunków międzyludzkich, co pozytywnie wpływa na umiejętność komunikowania się i słuchania innych.

Wiele świętokrzyskich placówek wychowania przedszkolnego korzysta z pieniędzy unijnych, którymi wspomagają i wzmacniają swoją ofertę edukacyjną. Dzięki takiemu dofinansowaniu instytucje te mogą wdrażać wiele twórczych, czy innowacyjnych programów, jak też kupować niezbędny sprzęt, np. ułatwiający kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Możliwość skorzystania z dodatkowego kapitału sprawia, że instytucje te chętnie zgłaszają programy i innowacje pedagogiczne, podnoszące ich standardy nauczania. Można założyć, że większość placówek wychowania przedszkolnego w regionie świętokrzyskim oferuje swoim dzieciom szeroki wachlarz zajęć dodatkowych, z których mogą one korzystać, np. zajęcia z religii, rytmiki, gimnastyki, języka obcego, tańca towarzyskiego, karate, czy zajęć logopedycznych. Wiele placówek odchodząc od dotychczas obowiązujących standardów nauczania przedszkolnego, opartego głównie na zabawach z dziećmi, czy uczeniu podstawowej wiedzy matematycznej i humanistycznej w sposób bezpośredni, próbuje wdrażać innowacje w nauce. Innowacje te objawiają się poprzez niestandardowe sposoby nauki, np. poprzez kształtowanie postaw proekologicznych, naukę tańców narodowych różnych krajów, czy inne alternatywne formy nauki. Kuratorium Oświaty prowadzi takie zestawienia, dotyczące szkół i placówek oświatowych działających na terenie województwa świętokrzyskiego, które wdrażają innowacje pedagogiczne w określonych latach. Przykładowe zestawienie na rok szkolnych 2015/2016 przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 14. Wykaz szkół i placówek oświatowych województwa świętokrzyskiego wdrażających innowacje pedagogiczne w roku szkolnym 2015/2016.

Numer innowacji	Nazwa i adres szkoły	Tytuł innowacji pedagogicznej	Rodzaj innowacji pedagogicznej/eksperyment	Okres trwania projektu
1/15	Przedszkole Publiczne nr 12 z oddziałami integracyjnymi im. M. Konopnickiej w Ostrowcu Św. Oś. Słoneczne 5 27-400 Ostrowiec Św.	„Przedszkolaki w Krainie Liczb”	programowo-metodyczna	styczeń 2015 r. - czerwiec 2016 r.
6/15	Przedszkole Publiczne nr 5 w Ostrowcu Św. ul. Jasna 4 27-400 Ostrowiec Św.	„Aktywna obserwacja i doświadczanie świata”	organizacyjno-programowa	02 marca 2015 r. - czerwiec 2017 r.
17/15	Przedszkole Samorządowe nr 25 ul. Wojewódzka 12b 25-538 Kielce	„Przedszkole z oddziałami muzycznymi”	programowo-organizacyjna	1 września 2015 r. - 30 czerwca 2018 r.
27/15	Przedszkola Samorządowego nr 6 ul. Tadeusza Króla 3 27-600 Sandomierz	„Wczesna nauka czytania i pisania dla dzieci w wieku od 3 do 5 lat w ćwiczeniach i zabawach z wykorzystaniem elementów metody B. Raclawickiego i I. Majchrzyk”	metodyczna	1 września 2015 r. - 30 czerwca 2018 r.
28/15		„Mali odkrywcy”	metodyczna	1 września 2015 r. - 24 czerwca 2016 r.
61/15	Publiczne Przedszkole w Łoniowie Łoniów 104	„Zajęcia i zabawy przyrodnicze	metodyczna	1 października 2015r. - 30 maja

	27-670 Łoniów	z elementami ekologii”		2016 r.
115/15	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Wiślicy Przedszkole ul. Podwale 1 28-160 Wiślica	„Ekologiczna Akademia Przedszkolaka”	programowo- metodyczna	1 września 2015 r. - 24 czerwca 2016 r.
124/15	Przedszkole Samorz nr 31 w Kielcach ul. Dąbrówki 38 25-631 Kielce	„Edukacja przedszkolna według Koncepcji Friedricha Froebła”	programowo- metodyczno- organizacyjna	1 września 2015 r. - czerwiec 2017 r.
168/15	Zespołu Placówek Oświatowych w Wąchocku Przedszkole Publiczne ul. Kościelna 10 27-215 Wąchock	„Wiem bo doświadczam”	metodyczna	1 października 2015r. - 11 czerwca 2016 r.
170/15	Przedszkole Samorządowe nr 4 w Końskich ul. Armii Krajowej 24 26-200 Końskie	„Klub tropielieli piękna, historii i tradycji Ziemi Świętokrzyskiej”	programowo- metodyczna	1 października 2015r. - 30 czerwca 2016 r.
180/15	Przedszkole Samorządowe w Wodzisławiu ul. Szkolna 3 28-330 Wodzisław	„Z Babcią i Dziadkiem przez świat”	metodyczna	listopad 2015 r. - czerwiec 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: <http://kuratorium.kielce.pl/12352/wykaz-szkol-i-placowek-oswiatowych-województwa-swietokrzyskiego-wdrazajacych-innowacje-pedagogiczne-w-roku-szkolnym-2015-2016>

W związku z tym, iż tematyka analizy jest dość trudna, a dostępność materiałów znacznie ograniczona, Obserwatorium Rozwoju Regionalnego działające w Departamencie Polityki Regionalnej UMWS przeprowadziło badanie ankietowe na wybranej losowo wśród świętokrzyskich przedszkoli próbie. Ankieta została wysłana drogą mailową do 60 wybranych losowo placówek. Uzyskano odpowiedzi z 26 placówek. Na podstawie zebranych ankiet sporządzono niniejszą analizę.

WYNIKI BADANIA ANKIETOWEGO

Na pytanie pierwsze: „Jakie dodatkowe zajęcia na rzecz kształtowania i rozwijania wśród dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy są prowadzone w Państwa placówce?”, wszystkie ośrodki wychowania przedszkolnego odpowiedziały, że prowadziły dodatkowe zajęcia. Niespełna 30% respondentów odpowiedziało, że jako dodatkowe zajęcia na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych wprowadziło język angielski. Ponad 60% placówek prowadzi dodatkowo rytmikę, a 57,69% zajęcia logopedyczne. 38,46% ośrodków wychowania przedszkolnego prowadzi zajęcia plastyczne, a 34,62% zajęcia muzyczne. Niewielki odsetek placówek ma w swojej ofercie dydaktycznej zajęcia terapeutyczne (11,54%) oraz zajęcia matematyczne (7,69%). Znikomy procent ankietowanych, jako zajęcia dodatkowe prowadzi zajęcia ekologiczne i sportowe (3,85%). Tylko jedna z badanych placówek prowadzi zajęcia przyrodnicze z doświadczalnymi. Natomiast żadna z placówek biorących udział w badaniu ankietowym nie prowadziła zajęć ICT. Jako „inne” respondenci wymieniali zajęcia teatralne, taneczne oraz zajęcia z zakresu wspomaganie i korygowania rozwoju, jak również gimnastyki korekcyjnej.

Tabela nr 15. Pytanie 1. Jakie dodatkowe zajęcia na rzecz kształtowania i rozwijania wśród dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy są prowadzone w Państwa placówce?

Zajęcia dodatkowe	Liczba i procent udzielonych odpowiedzi	
język angielski	24	92,31%
język niemiecki	0	0,00%
inny język nowożytny	0	0,00%
rytmika	16	61,54%
zajęcia logopedyczne	15	57,69%
zajęcia matematyczne	2	7,69%
zajęcia ekologiczne	1	3,85%
zajęcia przyrodnicze	1	3,85%
zajęcia plastyczne	10	38,46%
zajęcia sportowe	1	3,85%
zajęcia informatyczne (ICT)	0	0,00%
zajęcia muzyczne	9	34,62%
zajęcia terapeutyczne	3	11,54%

Źródło: Badania ankietowe przeprowadzone w czerwcu 2016 r. na próbie 26 przedszkoli w województwie świętokrzyskim.

Na pytanie drugie: „Jakie dodatkowe zajęcia na rzecz kształtowania i rozwijania wśród dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy widzielibyście Państwo w swojej placówce w przyszłości?” udzielono następującej odpowiedzi. Najwyższą wartość końcową (92,31%), uzyskały zajęcia matematyczne. Respondenci odpowiedzieli, że w ponad 80% wybraliby zajęcia informatyczne (ICT) oraz zajęcia logopedyczne. Dużą popularnością cieszyłyby się również zajęcia z zakresu ekologii (76,92%), oraz zajęcia muzyczne (73,08%). Większość ankietowanych placówek widziałyby w swoim systemie nauczania zajęcia przyrodnicze (61,54%). Nieco ponad 53% wybrałaby dodatkową ilość zajęć z języka angielskiego oraz zajęcia plastyczne. Równo 50% ankietowanych zgłosiło chęć dodatkowego nauczania rytmiki oraz zajęć sportowych. 38,46% placówek wyraziło chęć prowadzenia zajęć terapeutycznych. Najmniejsze zapotrzebowanie, bo zaledwie 7,69% zgłoszono na zajęcia z języka niemieckiego.

Żadna z ankietowanych placówek wychowania przedszkolnego nie wyraziła chęci nauczania innych języków nowożytnych, jak również nie ma zdania na temat zajęć, gier i zabaw kształtujących postawę przedsiębiorczą i kreatywną u dzieci w wieku przedszkolnym. Respondenci wskazali również na zajęcia dodatkowe, takie jak zajęcia teatralne, taneczne, gra w szachy oraz wyrażają chęć programu wychowania przedszkolnego „Dar Zabawy” w oparciu o koncepcję pedagogiczną Froebela.

Tabela nr 16. Pytanie 2. Jakie dodatkowe zajęcia na rzecz kształtowania i rozwijania wśród dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy widzielibyście Państwo w swojej placówce w przyszłości?

Zajęcia dodatkowe	Liczba i procent udzielonych odpowiedzi	
język angielski;	14	53,85%
język niemiecki;	2	7,69%
inny język nowożytny (jaki?)	0	0,00%
rytmika;	13	50,00%
zajęcia logopedyczne;	21	80,77%
zajęcia matematyczne;	24	92,31%
zajęcia ekologiczne;	20	76,92%
zajęcia przyrodnicze;	16	61,54%
zajęcia plastyczne;	14	53,85%
zajęcia sportowe;	13	50,00%
zajęcia informatyczne (ICT);	22	84,62%
zajęcia muzyczne;	19	73,08%
zajęcia terapeutyczne;	10	38,46%

Źródło: Badania ankietowe przeprowadzone w czerwcu 2016 r. na próbie 26 przedszkoli w województwie świętokrzyskim.

Na kolejno zadane pytanie: „Czy program nauczania placówki umożliwi dzieciom rozwój zainteresowań i szczególnych uzdolnień? Jeśli TAK, to w jaki sposób?”, 19 badanych placówek udzieliło pozytywnej odpowiedzi co stanowi nieco powyżej 73%, a negatywne zdanie wyraziło 7 ośrodków edukacji przedszkolnej (26,92%). Jedenaście przedszkoli (42,31%) podało, iż realizowane są autorskie programy nauczania przygotowane przez nauczycieli z uwzględnieniem indywidualnych umiejętności i zdolności dzieci przebywających w danej grupie przedszkolnej. Jedna z placówek podkreśliła, iż rozszerzyła własne treści programu dla dzieci zdolnych w różnych sferach. Respondenci z czterech placówek nadmienili, iż wyczerpują treści zawarte w Podstawie Programowej Wychowania Przedszkolnego z zakresu działań plastycznych. Również 4 placówki zaznaczyły, iż głównym sposobem rozwoju zainteresowań i szczególnych uzdolnień są zajęcia teatralne i taneczne oraz różne formy

prezentacji (recytacja, śpiew) podczas imprez i uroczystości przedszkolnych lub środowiskowych. Tylko 5 placówek podkreśliło, że podstawowym sposobem rozwoju zainteresowań i uzdolnień dzieci oraz twórczego myślenia jest uczestnictwo dzieci w projektach edukacyjnych, konkursach, quizach i kącikach zainteresowań oraz wszelkich zajęciach dydaktycznych, środowiskowych, międzyszkolnych, otwartych, jak również ogólnopolskich.

Tabela nr 17. Pytanie 3. Czy program nauczania placówki umożliwi dzieciom rozwój zainteresowań i szczególnych uzdolnień? Jeśli TAK, to w jaki sposób?

Tak/Nie	Liczba i procent udzielonych odpowiedzi	
TAK	19	73,08%
NIE	7	26,92%

Źródło: Badania ankietowe przeprowadzone w czerwcu 2016 r. na próbie 26 przedszkoli w województwie świętokrzyskim.

W pytaniu czwartym pytano o projekty edukacyjne i wychowawcze: „Czy Państwa placówka posiada ofertę edukacyjną wzbogaconą projektami edukacyjnymi lub innymi projektami wychowawczymi (np. darmowe zajęcia sportowe, jak karate, pływanie, nauka tańca, dodatkowe zajęcia ekologiczne, plastyczne, informatyczne, itp.)? Jeśli TAK, to jaką?”. Niestety ponad połowa (prawie 54%) przedszkoli nie posiada w swojej ofercie wzbogaceń poprzez projekty edukacyjne lub wychowawcze. Dwanaście placówek edukacji przedszkolnej może zaproponować dzieciom oraz pochwalić się realizacją dodatkowych zajęć podnoszących jakość edukacji przedszkolnych. Ponad 30% placówek realizujących wzbogaconą ofertę, prowadzi zajęcia z tańca oraz naucza przedszkolaków pływania. Trzy placówki proponują zajęcia tematyczne z plastyki, dwie prowadzą zajęcia teatralne, a jedna wyszczególnia darmowe ćwiczenia sportowe, muzyczne oraz z rytmiki. Jedno z przedszkoli wprowadziło „innovację pedagogiczną wczesnej nauki języka angielskiego dla 3 i 4 latków”. Realizowane są również projekty edukacyjne, takie jak: „Bezpieczny Przedszkolak”, „Czyste powietrze wokół nas”, „Kubusiowi Przyjaciele Natury”. „Dzieciństwo bez próchnicy”, „Wszystkie dzieci lubią tęcze smaki”, „Rośniemy zdrowo”, „Witaj Europo w naszym przedszkolu” oraz „Kolorowy świat”.

Tabela nr 18. Pytanie 4. Czy Państwa placówka posiada ofertę edukacyjną wzbogaconą projektami edukacyjnymi lub innymi projektami wychowawczymi (np. darmowe zajęcia sportowe, jak karate, pływanie, nauka tańca, dodatkowe zajęcia ekologiczne, plastyczne, informatyczne, itp.)? Jeśli TAK, to jaką?

Tak/Nie	Liczba i procent udzielonych odpowiedzi	
TAK	12	46,15%
NIE	14	53,85%

Źródło: Badania ankietowe przeprowadzone w czerwcu 2016 r. na próbie 26 przedszkoli w województwie świętokrzyskim.

Następne pytanie w badaniu ankietowym brzmiało: „Czy w Państwa placówce są prowadzone zajęcia kształtujące u dzieci postawy/umiejętności dotyczące kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej? Proszę wymienić jakie?”

Część pierwsza pytania dotyczyła zajęć rozwijających kreatywność (kreatywne zabawy wymagające pomysłowości, gry aktorskie, zabawy plastyczne wymagające np. teatralizacji tekstu,

zabawy barwą/kształtem, zabawy matematyczne wymagające twórczego myślenia, itp.)”. W tej części pytania ankietowani odpowiedzieli w 100%. Respondenci prawie w 46,15% oznajmili, że prowadzą gry i zabawy z wyobrażonymi przedmiotami, snucie fantastycznych historii, wykorzystanie różnorodnych materiałów do twórczości, zabawy wymagające pomysłowości, pobudzanie ciekawości dziecka, eksperymentowanie materiałami i narzędziami, a 7 placówek (26,91%) podkreśliło, że prowadzi zabawy wspomagające pomysłowość, zabawy barwą. Udzielono również 7 innych odpowiedzi, które przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela nr 19. Pytanie 5a. Czy w Państwa placówce są prowadzone zajęcia kształtujące u dzieci postawy/umiejętności dotyczące kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej? Proszę wymienić jakie?

Zajęcia kształtujące u dzieci postawy/umiejętności dotyczące kreatywności	Liczba i procent udzielonych odpowiedzi	
	Liczba	Procent
zabawy wspomagające pomysłowość, zabawy barwą	7	26,91%
gry i zabawy z wyobrażonymi przedmiotami, snucie fantastycznych historii, wykorzystanie różnorodnych materiałów do twórczości, zabawy wymagające pomysłowości, pobudzanie ciekawości dziecka, eksperymentowanie materiałami i narzędziami	12	46,14%
improvizacje ruchowe, scenki darmowe, inscenizacje, zabawy: tematyczne, konstrukcyjne, rozwiązywanie: zadań matematycznych, zagadek, rebusów	1	3,85%
zajęcia teatralne, z wykorzystaniem metody dramy, zabawy kształtujące myślenie krytyczne, kreatywność, zabawy plastyczne z wykorzystaniem różnego rodzaju materiałów plastycznych	1	3,85%
projekt "Teatr"	1	3,85%
kreatywne zabawy wymagające pomysłowości, gry aktorskie, zabawy plastyczne	1	3,85%
elementy dramy, gry aktorskie, zabawy barwą	1	3,85%
zabawy plastyczne: malowanie dziesięcioma palcami, metoda frotażu, gry aktorskie, drama, zabawy matematyczne według metody E. Gruszczyk-Kolczyńskiej, metoda pedagogiki zabawy, Metoda Orffa, Labana, odmienna metoda nauki czytania Ireny Majchrzak	1	3,85%
zajęcia rozwijające kreatywność: zabawy plastyczne, zabawy teatralne, darmowe, zabawy matematyczne, zabawy muzyczno-rytmiczne, zabawy ruchowe, metoda gimnastyki twórczej, improvizacje ruchowe, muzyczne, plastyczne	1	3,85%

Źródło: Badania ankietowe przeprowadzone w czerwcu 2016 r. na próbie 26 przedszkoli w województwie świętokrzyskim.

Druga część pytania 5 dotyczyła zajęć rozwijających innowacyjność. Zagadnienie poruszało kwestie kształtowania nawyków zdrowego żywienia, potrzeb aktywności fizycznej, innowacji dotyczących nowoczesnych metod zabawowo-twórczych w przedszkolu np. poprzez eksperymentowanie, rozwijanie zainteresowań związanych z otaczającym światem poprzez tworzenie warunków do poznawania i rozumienia znaczenia nauki i techniki w życiu człowieka, stosowanie nowoczesnych metod zabawowych i twórczych z elementami doświadczenia, itp. W tej części pytania, 2 placówki nie udzieliły odpowiedzi. 24 jednostki edukacji przedszkolnej (92,31%), ma w swoim zakresie edukacyjnym zajęcia rozwijające innowacyjność u przedszkolaków. 11 placówek (42,31%) prowadzi zadania zabawowo-twórcze do samodzielnego lub grupowego rozwiązania, samodzielne odkrywanie wiedzy przez dziecko, kąciki zainteresowań, wymyślanie nowych zastosowań przedmiotów, rozwijanie zainteresowań związanych z otaczającym światem. Ponad 26% respondentów zaznaczyło, że w ich placówce rozwijanie innowacyjności prowadzone jest poprzez kształtowanie nawyków zdrowego żywienia, aktywności fizycznej. 6 jednostek wychowania przedszkolnego wymieniło inne niż opisane odpowiedzi (zob. Tab.6).

Tabela nr 20. Pytanie 5b. Czy w Państwa placówce są prowadzone zajęcia kształtujące u dzieci postawy/umiejętności dotyczące kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej? Proszę wymienić jakie?

Zajęcia kształtujące u dzieci postawy/umiejętności dotyczące innowacyjności	Liczba i procent udzielonych odpowiedzi	
kształtowanie nawyków zdrowego żywienia, aktywności fizycznej	7	26,92%
zadania zabawowo - twórcze do samodzielnego lub grupowego rozwiązania, samodzielne odkrywanie wiedzy przez dziecko, kąciki zainteresowań, wymyślanie nowych zastosowań przedmiotów, rozwijanie zainteresowań związanych z otaczającym światem	11	42,31%
wdrażanie programu zdrowego żywienia – przygotowywanie przez dzieci: sałatek, soków, kanapek. Gry i zabawy ruchowe w sali i na świeżym powietrzu	1	3,85%
praca metodą projektów	1	3,85%
innowacja pedagogiczna kształtująca nawyki zdrowego żywienia oraz potrzeby aktywności fizycznej; stosowanie nowoczesnych metod zabawowych i twórczych z elementami doświadczenia	1	3,85%
kształtowanie nawyków zdrowego stylu życia: właściwe odżywianie, ruch na świeżym powietrzu	1	3,85%
kształtowanie nawyków zdrowego żywienia: realizacja programu Przedszkole przyjazne żywieniu i aktywności fizycznej dziecka	1	3,85%

zajęcia rozwijające innowacyjność: kształtowanie nawyków zdrowego żywienia - np. tworzenie jadłospisów z udziałem dzieci, potrzeba aktywności fizycznej - tworzenie i wykorzystanie niekonwencjonalnych przyborów do zabaw ruchowych, udział w olimpiadzie przedszkolaka, spartakiadzie przedszkolnej, kształtowanie postaw ekologicznych - segregacja odpadów, wykonywanie ekozabawek z odpadów, udział w olimpiadzie ekologicznej, stosowanie nowoczesnych metod zabawowych i twórczych z wykorzystaniem metod pedagogiki zabawy, metody aktywnego słuchania muzyki Batti Strauss	1	3,85%
---	---	-------

Źródło: Badania ankietowe przeprowadzone w czerwcu 2016 r. na próbie 26 przedszkoli w województwie świętokrzyskim.

Trzecia część pytania piątego dotyczyła zajęć kształtujących umiejętność pracy zespołowej, takich jak gry i zabawy integracyjne, zajęcia plastyczne, muzyczne, ruchowe, zajęcia umożliwiające rozwijanie umiejętności komunikowania się, itp. 11 placówek (42,31%) odpowiedziało, że najważniejsza jest praca w grupie, gry i zabawy integracyjne, zabawy pobudzające płynność językową, interpretowanie własnych prac plastycznych. 26,92% placówek poinformowało, że w swoim przedszkolu prowadzi gry i zabawy integracyjne, ruchowe, muzyczne, aby rozwijać umiejętności pracy zespołowej. W tabeli poniżej zamieszczono jeszcze 8 innych odpowiedzi (zob. Tab.7).

Tabela nr 21. Pytanie 5c. Czy w Państwa placówce są prowadzone zajęcia kształtujące u dzieci postawy/umiejętności dotyczące kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej? Proszę wymienić jakie?

Zajęcia kształtujące u dzieci postawy/umiejętności dotyczące pracy zespołowej	Liczba i procent udzielonych odpowiedzi	
gry i zabawy integracyjne, ruchowe, muzyczne	7	26,92%
praca w grupie, gry i zabawy integracyjne, zabawy pobudzające płynność językową, interpretowanie własnych prac plastycznych	11	42,31%
praca zespołowa w zabawach: konstrukcyjnych, plastycznych, tematycznych, wspólne tańczenie i śpiewanie	1	3,85%
zajęcia z wykorzystaniem bajek o tematyce wychowawczej, integrujące grupę, zabawy i zajęcia angażujące całą grupę	1	3,85%
zajęcia metodą Pedagogiki Zabawy; Koło plastyczne; Wszystkie wymienione obok zajęcia są realizowane w ramach podstawy programowej	1	3,85%
gry i zabawy integracyjne; zajęcia plastyczne, muzyczne, ruchowe; zajęcia umożliwiające rozwijanie umiejętności komunikowania się	1	3,85%
nauka tańca ludowego	1	3,85%
zabawy integracyjne, teatralne	1	3,85%

zajęcia plastyczne muzyczne, ruchowe, zabawy dydaktyczne	1	3,85%
zajęcia kształtujące umiejętność pracy zespołowej: gry i zabawy integracyjne, zajęcia plastyczne, muzyczne, rytmiczne, ruchowe, konstrukcyjne, ekologiczne, twórcze; zajęcia umożliwiające rozwijanie umiejętności komunikowania się: zabawy językowe - kalambury, rebusy, zabawy relaksacyjne	1	3,85%

Źródło: Badania ankietowe przeprowadzone w czerwcu 2016 r. na próbie 26 przedszkoli w województwie świętokrzyskim.

Ostatnie pytanie miało na celu pozyskanie informacji od placówek wychowania przedszkolnego w zakresie realizacji projektów współfinansowanych przez inny organ krajowy lub zagraniczny, wspomagający realizację zadań edukacyjnych i rozwojowych. Niestety, żadna z 26 badanych placówek prowadzących działania w zakresie edukacji przedszkolnej, nie realizuje projektu współfinansowanego przez wskazane w pytaniu organy.

WNIOSKI

W dobie dynamicznie zachodzących zmian cywilizacyjnych edukacja jest postrzegana jako najważniejsza inwestycja w przyszłość. Zgodnie z przyjętymi założeniami podmiotem w procesie edukacji jest dziecko, a nauczyciel ma mu towarzyszyć w procesie zdobywania wiedzy, nowych doświadczeń i umiejętności. Kładziony jest nacisk na potrzebę wspierania innowacyjnych, twórczych i stosujących nowoczesne metody nauczycieli w celu tworzenia optymalnych programów nauczania i zapewnienia ich należytej realizacji.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w województwie świętokrzyskim widoczny jest deficyt miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego. Wskaźnik uprzedzskolnienia na obszarach o najgorszym dostępie do usług w poszczególnych powiatach regionu świętokrzyskiego w większości przypadków nie przekracza poziomu 75%. W związku z tym w pierwszej kolejności sugeruje się wspierać obszary o najgorszym dostępie do usług w poszczególnych powiatach województwa świętokrzyskiego, w których poziom uprzedzskolnienia nie przekracza 75%.

Obecnie w Polsce widoczny jest deficyt miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego, także w placówkach specjalnych. Do województw, wśród których niewątpliwie konieczna jest pomoc i zwiększenie placówek specjalnych należy województwo świętokrzyskie.

Liczba przedszkoli specjalnych w regionie wynosi zaledwie 8, a miejsc 121. Są to liczby bardzo niewielkie zarówno w porównaniu do innych województw, jak i w stosunku do ogólnej liczby dzieci w wieku przedszkolnym, mieszczących się w przedziale wiekowym 3-6 lat.

Nadmienić należy, że województwo świętokrzyskie znajduje się w grupie województw z najtrudniejszą sytuacją demograficzną, związaną z ubytkiem ludności oraz procesem starzenia się społeczeństwa (od roku 2004 do 2014 liczba ludności regionu zmniejszyła się o 25 517 osób i w 2014 r. wynosiła 1 263 176 osób)²⁸.

Jednym ze sposobów odwrócenia niekorzystnych trendów demograficznych jest zapewnienie opieki dzieciom w wieku przedszkolnym, w tym w placówkach specjalnych, co spowoduje możliwość skorelowania obowiązków wychowawczych rodziców z wymogami zawodowymi. **Ostatnie dane statystyczne dotyczące wzrostu liczebności dzieci mieszczących się w przedziale wiekowym 3-6 lat dają podstawę do przewidywanego wzrostu zapotrzebowania na miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego. Ponadto z analizy dostępnych danych statystycznych oraz na podstawie rozmów przeprowadzonych z kierownictwem placówek wychowania przedszkolnego wywnioskowano, że istnieje zjawisko dowożenia dzieci do placówek poza miejscem ich zamieszkania. Wobec tego zasadne jest wsparcie dla tego typu placówek we wszystkich gminach regionu.**

Bardzo ważnym elementem edukacji wczesnoszkolnej, w tym przedszkolnej, o którym należy pamiętać przy wspieraniu placówek, jest dobrze zbudowana podstawa programowa lub umiejętność dostosowania charakteru zajęć do potrzeb przyszłego rynku pracy. Będzie to z pewnością procentowało w przyszłości niskim poziomem bezrobocia, jak i nowoczesnym i konkurencyjnym rynkiem pracy, a co w rezultacie pozwoli na szybkie zaspokajanie wymagań

---

²⁸ Analiza zapotrzebowania na usługi edukacji przedszkolnej na obszarze województwa świętokrzyskiego, Dokument opracowany na potrzeby realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 – 2020, przygotowany przez Piotra Ochwanowskiego – Kierownika Obserwatorium Rozwoju Regionalnego.

przyszłych pracodawców. Istotne jest zatem wspieranie postaw kreatywności, innowacyjności, jak i pracy zespołowej, jako fundamentalnych cech, które należy pielęgnować od najmłodszych lat życia. Zasadnym jest więc, by wspierać te placówki wychowania przedszkolnego, które wykazują inicjatywę związaną z poszerzaniem lub wdrażaniem nowych, innowacyjnych programów edukacyjnych bądź programów związanych z kształtowaniem kreatywności wśród przedszkolaków, a przede wszystkim te, które opracowują i wdrażają nowe programy edukacyjne bazujące na innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej oraz te, które do tego typu działań przystępują lub zamierzają przystąpić.

SPIS TABEL

Tabela nr 1. Stan ludności w województwie świętokrzyskim w 2014 i 2015 roku ogółem w podziale na powiaty ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.....	16
Tabela nr 2. Urodzenia żywe na 1 000 ludności w województwie świętokrzyskim w latach 2014-2015 w podziale na powiaty ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.....	17
Tabela nr 3. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w województwie świętokrzyskim ogółem w 2014 i 2015 roku w podziale na powiaty ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.....	19
Tabela nr 4. Liczba urodzeń żywych w województwie świętokrzyskim w 2014 i 2015 roku w podziale na podregiony.....	20
Tabela nr 5. Współczynnik dzietności w województwie świętokrzyskim w 2014 i 2015 roku w podziale na podregiony.....	21
Tabela nr 6. Liczba placówek wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim w latach 2014-2015 ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.....	22
Tabela nr 7. Liczba dzieci w wieku przedszkolnym w województwie świętokrzyskim w latach 2014-2015 ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.....	24
Tabela nr 8. Procentowy udział liczby dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym według powiatów w 2014 roku w województwie świętokrzyskim z podziałem na powiaty z uwzględnieniem agregatu miasto-wieś.....	25
Tabela nr 9. Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2014 roku w województwie świętokrzyskim na obszarach o najgorszym dostępie do usług.....	27
Tabela nr 10. Liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego w 2014 i 2015 roku w województwie świętokrzyskim w podziale na powiaty z uwzględnieniem agregatu „miasto-wieś”....	28
Tabela nr 11. Liczba przedszkoli specjalnych ogółem oraz miejsc w przedszkolach specjalnych w województwie świętokrzyskim w podziale na powiaty w 2014 roku z uwzględnieniem agregatu „miasto-wieś”.....	30
Tabela nr 12. Liczba dzieci w przedszkolach specjalnych w świętokrzyskich powiatach w 2014 roku w podziale na wiek i z uwzględnieniem agregatu „miasto-wieś”.....	30
Tabela nr 13. Wskaźniki kompetencji kluczowych.....	33
Tabela nr 14. Wykaz szkół i placówek oświatowych województwa świętokrzyskiego wdrażających innowacje pedagogiczne w roku szkolnym 2015/2016.....	37
Tabela nr 15. Pytanie 1. Jakie dodatkowe zajęcia na rzecz kształtowania i rozwijania wśród dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy są prowadzone w Państwa placówce?.....	39
Tabela nr 16. Pytanie 2. Jakie dodatkowe zajęcia na rzecz kształtowania i rozwijania wśród dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy widzielibyście Państwo w swojej placówce w przyszłości?.....	40
Tabela nr 17. Pytanie 3. Czy program nauczania placówki umożliwia dzieciom rozwój zainteresowań i szczególnych uzdolnień? Jeśli TAK, to w jaki sposób?.....	41
Tabela nr 18. Pytanie 4. Czy Państwa placówka posiada ofertę edukacyjną wzbogaconą projektami edukacyjnymi lub innymi projektami wychowawczymi (np. darmowe zajęcia sportowe, jak karate, pływanie, nauka tańca, dodatkowe zajęcia ekologiczne, plastyczne, informatyczne, itp.)? Jeśli TAK, to jaką?.....	41

Tabela nr 19. Pytanie 5a. Czy w Państwa placówce są prowadzone zajęcia kształtujące u dzieci postawy/umiejętności dotyczące kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej? Proszę wymienić jakie?	42
Tabela nr 20. Pytanie 5b. Czy w Państwa placówce są prowadzone zajęcia kształtujące u dzieci postawy/umiejętności dotyczące kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej? Proszę wymienić jakie?	43
Tabela nr 21. Pytanie 5c. Czy w Państwa placówce są prowadzone zajęcia kształtujące u dzieci postawy/umiejętności dotyczące kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej? Proszę wymienić jakie?	44

BIBLIOGRAFIA

Literatura

1. Dudel B., Uszyńska-Jamroc J., Głowska-Sołdatow M.: „Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów w procesie edukacji wczesnoszkolnej”;
2. Główny Urząd Statystyczny: „Dzieci w Polsce. Charakterystyka demograficzna”, Warszawa, czerwiec 2015 rok;
3. Główny Urząd Statystyczny: „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2014/2015”, Warszawa, 2015 rok;
4. Kontrakt Terytorialny dla województwa świętokrzyskiego;
5. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji: „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju”, Warszawa 2013 r.;
6. Ministerstwo Edukacji Narodowej: „Poradnik dla rodziców Wychowanie przedszkolne i edukacja szkolna dziecka sześciolatniego i siedmioletniego”, Warszawa;
7. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, UCHWAŁA Nr 61 RADY MINISTRÓW z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020”;
8. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, UCHWAŁA Nr 157 RADY MINISTRÓW z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020: „Strategia Rozwoju Kraju 2020”, Warszawa, 2012 r.;
9. Ministerstwo Rozwoju: „Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa”, Ministerstwo Rozwoju Departament Koordynacji Strategii i Polityk Rozwoju, Warszawa, 2015 rok;
10. Murawska B.: „Edukacja wczesnoszkolna”, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, 2014 r.;
11. Swianiewicz P.: „Edukacja przedszkolna”, Wydawnictwo ICM, Warszawa, 2012 r.;
12. Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Analiza ośrodków wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim z uwzględnieniem potrzeby tworzenia placówek specjalnych, oddziałów integracyjnych oraz propagowania kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej w wychowaniu przedszkolnym”, Kielce, 2016 r.;
13. Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Analiza zapotrzebowania na usługi edukacji przedszkolnej na obszarze województwa świętokrzyskiego”, Kielce 2015 r.;
14. Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020”, Kielce 2014 r.;
15. Urząd Statystyczny w Kielcach: „Edukacja i wychowanie w województwie świętokrzyskim w roku szkolnym 2014/2015”, Kielce 2015;
16. Urząd Statystyczny w Kielcach: „Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie świętokrzyskim w 2014 roku”, ZWS Radom, Kielce, 2015 rok;

Strony internetowe

1. <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>;
2. https://www.mr.gov.pl/media/3336/Strategia_Rozwoju_Kraju_2020.pdf;
3. http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf;
4. http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf;
5. https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/14132/_Umowa__Partnerstwa_zmieniona_012016.pdf;
6. https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/14132/_Umowa__Partnerstwa_zmieniona_012016.pdf;
7. <http://kielce.stat.gov.pl/aktualnosc/prognoza-demograficzna-na-lata-2014-2050-dla-wojewodztwa-swietokrzyskiego,56,1.html>;
8. <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/temat>.